

behivatni. Az ülészek alig fog három hétnél tovább tartani, miután — mint remélik — a ki-egyeződés nem idézend elő hosszabb vitát. Horvát bánul Mazuranicsot emlegetik, ki mellett Zsivkovic lenne mint osztályfőnök.

*(A magyar reformatus konvent) b. Vay Miklós elnöke alatt az egész héten folytatta tanácskozásait. Választottak három bizottságot, melyeknek egyike a konvent szervezésével, másika a domesztikák kérdésével, harmadika pedig a tan-ügygyel foglalkozik. A konvent tárgyalásairól társalapunkban, a „P. U.”-ban fogjuk folytatni a jul. 2-ki számban már megkezdett részletes tudósításainkat.

*(A pesti népszínházra), melyet Pestváros nevezetes adományozása nagyjából biztosított, hogy a czelnak valóban megfelelő legyen, kell még 120,000 frt. mely összeget adakozásokból, s kivált a télen e czélnak rendezendő táncvigalmak, előadások jövedelméből összegyűjthetni remélnék.

*(A nő-emancipáció érdekében) Majoros képviselő által a héten összehívott értekezletben igen kevesen vettek részt, s azt határozták el, hogy a nőügy érdekében fölhívatának ki. A nőemancipáció berátainak az „Ellenőr” azt a jó tanácsot adja, hogy válasznak más vezért, mert Majoros képviselő ur után „bizony nem sok embernek lehet izlése haladni.”

*(Augusta német császárné) öt napi Bécsben való tartózkodása után július 1-jén hagyta el az osztrák főváros. A politikai és szívéllyességi okok, vendégszeretet stb. vetélkedtek egymással, hogy a hatalmas német császár nejének Bécsben való tartózkodása minél kellemesebbé tétessék. A császárné, ki ezáltal beteg férje helyett jött Bécsbe, a legelőzékenyebb fogadtatásban részesült. Mikor elutazott, a bucsuzásnál a király egy levelet adott át neki, megkérve, hogy adja át Vilmos császárnak, mit Augustus meg is ígért. Gr. Andrássy vasárnapi estélyéről, melyen a német császárné is jelen volt, azt írják, hogy csak a bécsi kongresszus idejében lehetett ily fényes miniszteri estély, minő ez volt. Pedig az idő ellene esküdött, mert d. u. négy és öt óra közt oly zápor, valódi vízomlás volt, mely az iparpalotában is nagy károkat tett. Gr. Andrássy azonban újra rendeztető a kertet, mely este valóságos tündérlámpának látszott.

*(Olga württembergi királyné), Vjera Konstantinowna nagyhercegnő társaságában jul. 2-án érkezett Bécsbe s majd oly fényes fogadtatásban részesült, mint a német császárné.

*(Egy léggömb utazása.) Ama léggömb, melyet a június 28-diki vihar a bécsi közkiállítás teréről elragadott, Magyar-Óvárt hullott le. A Bécsből érkezett táviratra a szolgabíró következőleg válaszolt: „A gömböt itt elfogták, összeszedték, a vizsgálat megindított.” Az ottani német paraszok pajkosságból vagy butaságból átlukasztották a gömböt, melynek ára 50,000 frank.

*(A magyar cigányok Londonban) nagy tetszést aratnak mindenfelé. Berkes bandája e hó 5-én a Floral-Hallban, az olasz opera hangversenyében fog játszani: egy csárdást, a Rákóczi-indulót és egy Strauss-féle keringőt. A hangversenyben Patti, Nilsson és Faure is közreműködnek.

*(Élelmentés.) Beöthy Ákos képviselő kedden a Dunából megmentett egy a vízben fuldoklott öreg embert, s midőn a partra kihozta, nemes tettet megjeljezte az összegyűlt tömeg.

*(Siketnéma gyilkossági vád alatt.) Fehérttemplomban egy Stojkovic nevű 20 éves fiatal embert, ki életkorának második éve óta siketnéma, gyilkosság gyanújával terheltek, és miután a bizonyítékok némi alaposítással bírtak, Stojkovicot letartóztatták. A vizsgálóbíró azonban ezen esetet nem hozhatta tisztába, mivel a siketnéma-intőjeleiket csak anyja ismeri, a vádlott ugyanis életében oktatásban nem részesült. Az igazságügy-miniszterium ezen per keresztülvitelével a pesti királyi bünyenítő-törvényszéket bízta meg, minthogy Pestről a közlekedés a vácsi siketnéma-intőzettel sokkal könnyebb mint a távoli Fehérttemplommal.

De ezen intézet szakértőinek sem sikerült Stojkovic intőjeleit oly tisztára megértetni és megmagyarázni, hogy ezek egy hitelesített vallomásnak alapul szolgálhattak volna. Erre a pesti kir. törvényszék a magyar királyi egyetemet kérte föl véleményadásra, hogy nyilatkozzék az iránt, mennyire számítható be a tett ily körülmények közt. Az egyetem azonban azt válaszolta, hogy csak felebbeszései forum lévén, közvetlen adatok felett véleményt nem adhat. Az ügy tehát ismét az igazságügy-miniszterium elé került, de az már nem látta szükségesnek újabb intézkedést elrendelni. A törvényszék erre azt határozta el, hogy az egyetemet egy skatánár kiküldéséért fogja megkérni, ki a törvényszéki orvossal együtt a vádlott elmé-állapotát vegye vizsgálat alá.

*(Öngyilkosság.) Várady Gábor pesti ügyvéd jul. 3-ára virradóra zsineggel vetett véget életének; már egy hét óta feltűnően buskomoly volt, de midőn neje pár nappal ezelőtt Bécsbe utazott, a legnyájasabban bucsuzott el tőle, úgyhogy remény volt hozzá, miszerint komoly hangulata lassanként földvidul; e remény azonban, miként a következők mutatja, nem valósult.

† (Egy gyászjelentés,) mely elkésve érkezett hozzánk, Debreczenből egy ritka derék nőnek, a régi matronák egy példányának elhunytát jelenti. Néhai Baranyai László volt egyházi tisztviselőnek női érnéyének gazdag özvegyét, szül. Zennovics Julia asszonyt — 7 havi betegeskedése után — vigasztalhatlan leánya Eugénia, özv. Fekete Gáborné ápoló karjaiból jun. 9-kén, élte 72-ik évében ragadta ki a halál. Temetése Debreczen város közönségének közrészvétele mellett jun. 11-kén ment végbe.

† (Báró Siaguna,) a görögkeleti románok érsékének temetése, jul. 2-án nagy gyászpompával ment végbe Nagy-Szebenben. A polgári, egyházi és katonai hatóságok, a város és vidék lakosága igen nagy számmal jelent meg. Brassóból külön vonaton jött nagyszámú közönség, azonfelül Pestről, Aradról, Karansebesről is sokan jöttek az elhunytat megadni a végző tiszteletet. (Az elhunyt érsék életrajzát s arcképét a „V. U.” 1865. évi 41-ik számában közöltük.)

† (Halálhíradások.) Bernáth Kálmán, 1848-iki honvéd-mérnök-kari kapitány, Bernáth Zsigmond fia, június hó végén hunyt el alig 45 éves korában. — Meghaltak továbbá: Pokorni Antal kincstári erdőmester, Lacsmi Antal volt honvédszázados és Lőrincz József 1849-iki honvéd-huszárkapitány Ungvárt.

Nemzeti színház.

Péntek jun. 27. Először: „Giboyer fia.” Színmű 5 felv. Irta Augier E.; ford. Csatly. Szombati jun. 28. „Hamlet.” Opera 5 felv. Zenéjét szerzerzte Thomas A. (Hauk k. a. atolsó fellépései.) Vasárnap, jun. 29. „Liliomfi.” Vigjáték 3 felv. Irta Saigligeti. Hétfő, jun. 30. Először: „Az élet dom.” Színmű 3 felv. Irta Calderon; ford. Györfy V. Július 1-jétől aug. 1-jéig a színház zárva lesz.

Szerkesztői mondánivaló.

— K. T. K. Az intézkedés részünkről megtörtént. A kilátásba helyezett további — kisebb és nagyobb — közleményeket elvárjuk. Természetesen csak örömmel fogadjuk, ha lapunk régi barátai ismét fölveszik egy ideig pihentetett tollukat.

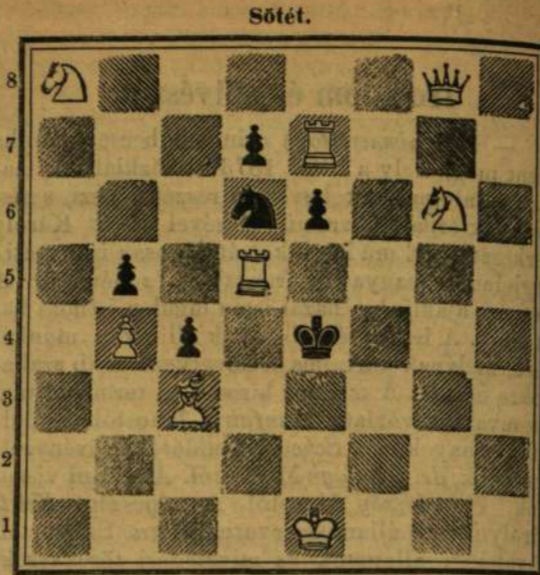
Kölbása. A A tudósítás gazdasági részét átadtuk dr. Farkas Mihály urnak, mint a „Magyar Gazda” szerkesztőjének. Rimaszombat. L. I. sokkal terjedelmesebb, mintsem lapunk keretébe illenék; a kéziratot még a mult hóban elküldték az illető megbízottak.

M. Lajos. M. Zs. Ivekter terjedő, helyi érdekű polemiká közlésére nincs terünk; az efféle csak úgy vehetjük föl, ha 10—15 sorban van elmondva; miért ne lehetne ennyiben is összefoglalni a tárgy jellegét?

Vácz. S. I. Arad. S. J. Pohorella. S. B. A szerkesztőség a lapnak csak szerkesztésével foglalkozik; a lap szétküldését a kiadó-hivatal intési; oda atunk át tehát az illető leveleket, s általában kérjük t. előfizetőinket, hogy a reklamáziókkal első sorban a kiadó-hivatalhoz forduljanak.

SAKKJÁTEK.

709-ik sz. f. Makovszky K.-tól (Prágában.)

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

A 704-ik számú feladvány megfejtése.

(Lehner M.-tól Bécsben.)

- Vil. Söt. 1. Vd4—d5 Fc7—e8: (a) 2. c5—c6† Kb5—b6 3. c6—b7: tetsz. szer. 4. b7—a8: c8: H. mat.

- a. 1. 1. Kb5—a4; 2. Kd2—c3 2. Ka1—b5 3. c5—b6† 3. tetsz. szer. 4. Vd5—b3—Bb6—b7: mat.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Miskolcon: Ozenhe József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Debreczenben: Zagyva Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Szeged-Csepén: Mayer Károly. — Ufalun: Farkas Ferencz. — A pesti sakk-kör.

— (A nagy nemzetközi sakk-torna Bécsben) július 15-én kezdődik. Részvevésre jul. 10-ig jelentkezhetni a bécsi sakk-kör elnökségénél. Tétösszeg: 50 ft. Játékmódzat: Mindenki mindenkivel 3 játszmát játszik.

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG és Politikai Ujdonságok 1873-ik évi július—decemberi folyamára.

Előfizetési föltételek: A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együttl. Félévre (július—december) 6 ft. Csopán a Vasárnapi Ujság: Félévre (július—december) 4 ft. Csopán a Politikai Ujdonságok: Félévre (július—december) 3 ft.

Egyes előfizetéseket legelőzékenyebben postai utalvány által eszközölhetők, a melyre bérmentésítésül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik.

Tíz előfizetett példányra gyűjtőinknek egy tiszteletpéldánnyal szolgálunk. Pest, június-hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Naszr-ed-din, a persa sah (képpel). — Teve-hajcsár. — Bacon Franklin köztársasága. — A román hitregéből. — A Haas-féle palota (képpel). — Orosz elménczék. — Hogy változtak az árak? — Egy amerikai vállalkozó, V. — A meteorológjáról, III. (képpel). — Egyveleg. — Tárház: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Szerkesztői mondánivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

(Felőlős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.))

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együttl: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyszer hasábozott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többzori igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket elfogad Bécsben: Oppelik Alajos, Wollzelle Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzelle Nr. 9. — Bélyegdíj, külön minden igtatás után 30 kr.

Boccardo Jeromos.

Az olasz tudós, kinek arcképét bemutatjuk olvasóinknak, több téren szerzett arra érdemeket, hogy iránta őszinte tisztelettel viseltessünk. Nem tartozik ugyan a tudomány uttörői közé, de annál többet tett arra, hogy a minél szélesebb körben terjedjen, minél gyakorlatibb irányban vezetessék és minél egyszerűbbé, népszerűbbé tétessék. Minthogy pedig munkássága: az ipar és kereskedelem, földrajz és történelem, a nemzetgazdaság és társadalmi tudományok, a közlekedés és hajózás, a régészet és geologia, a számvitel és közigazgatási jog, a természettani földrajz és légtüneménytan széles köreit oly szerencsésen ölelte föl, hogy mindenik tudományt egész egyszerűségében és a többivel való összefüggésében, teljesen gyakorlati alakban tudta előadni: így hatása az olasz nemzet minden rétegére nagy volt; sőt a külföldre is hódítólag hatott, a mennyiben művei közül többet idegen nyelvekre fordítottak, s magyar nyelven is megjelent egyik legnépszerűbb és gyakorlatibb műve: „A földrajz és kereskedelem története” Dunyov István, Olaszországban élő hazánkfiának buzgalmából. Boccardo Jeromos bennünket még azért is érdekelhet, mert újabbban, fentebb említett művének lefordítása után, elhatározá, hogy nyelvünket is megtanulja és közelebb fővárosunkat is meglátogatja, czélja lévén hazánk kulturai viszonyaival és nemzeti szokásaival megismerkedni.

BOCCARDO JEROMOS.

Boccardo Genuában született 1829. márczius 16-án; atyja genuai patricius volt, anyja pedig Duppelin Paulina, Napoleon egyik osztálytábornokának leánya. Szülővárosában végezte tanulmányait és 1849-ben tette le kitünő sikerrel az ügyvédi vizsgálatot; de már 1848-ban részt vett, mint önkényes az olasz függetlenségi háboruban. Irodalmi munkássága következtében, mely nem a jogi, hanem a kereskedelmi, műipari és

nemzetgazdasági téren mozgott, kinevezték 1850-ben a genuai kereskedelmi intézet tanárává; innen már 1851-ben a tengerészeti iskolába lépett át, mint a történelem és földrajz tanára, hol kitünő sikerrel és nagy népszerűséggel működött 1859-ig. 1859—1864-ig a kereskedelmi kamara műtani iskolájának nagy amfiteatrumában esti előadásokat tartott az államgazdaságból, mely pedig oly hatással, hogy esténként 400 hallgatója is volt. E közben, már 1862-ben a genuai királyi egyetemen a nemzetgazdaság nyilvános rendes tanárává nevezte-

nagyobb és legezlesterübb intézeteinek egyike: a genuai felsőbb tengeri, kereskedelmi és műtani intézetet.

A politikai életben csak a szabadságharcz idején vett részt; a genuaiak megválasztották a tartományi és városi képviselőletbe is, de lemondott; mert egészen a tanügynek akart élni és annak is él mai napig is.

Fentebb említettük, hogy mily különböző tudományokra és mennyire széles körben terjeszté ki működését, de hogy fogalmat adjunk munkásságának nagyságáról és horderejéről, elősoroljuk munkái hosszú sorából a nevezetesebbeket, ezeket is inkább csak mutatóvánnyal, mert kimerítő névsort nem vagyunk képesek adni. Megjelenet tőle: „Nemzetgazdasági értekezések” czimen 3 kötet; „A polgári bölcsészetről” 1 kötet; „A kereskedelem történetéről” 1 kötet; „A nemzetgazdaság és kereskedelem” szótára 4 kötetben; „A föld természetana,” a természettani földrajz és légtüneménytan teljes folyamára egy kötetben; „A föld és fokozatos meghódítása,” a földrajz és kereskedelem története (Dunyov István ezredes magyar fordításában is); „A hajdani és jelenkori játékok és szini mutatványok és azoknak polgári és erkölcsi befolyása” czimű művével a milánói tudományos akadémia 1800 líras jutalmát nyerte meg. Továbbá számtalan gyakorlati kézikönyve van. Így például: „Az olasz kereskedő” czimű műve; „A közigazgatási jogról,” „Az ember és polgár jogai,” „A világ történelem kézikönyve,” „Az alpesi vasutról” (ennek a könyvnek köszönhetjük részben a Szent Gothárd hegységének átfur-

sát); „A számvetés kézikönyve”; „A part-hajózási kereskedésről”; „Egy laikus predikáció”; „Egy államgazda jügyzetei és észrevételei”; „A gyarmatok és Olaszország. Mind e művek a nép fölvilágosítására vannak szárvá.

HETI NAPTAR.

Hónapi-és He nap	Katholikus és protestáns naptár	Görög orosz naptár	Izraeliták naptára	N a p	H o l d
6 Vasa	E 5 Izaid prof. 8 4 Ezajás	24 G 4 Sz. Jan.	Thamuz	t. p. 6. p. 6. p. f. p. 6. p. 6. p.	6. p. 6. p. 6. p.
7 Hé. 16	Vilbaid pk. Eszter	25 Febronia	12	104 29 4 10 7 69 228 7 4 17 0 48	
8 Kedd	Kilian pusp. Gillény	26 David	13 Démuth	05 19 4 10 7 68 241 30 5 34 1 13	
9 Szerd.	Lu rezcia Anatolia	27 Péter, Péter, vég.	14	106 16 4 11 7 57 254 50 6 49 1 49	
10 Csüt.	Amália szüz Ilma	28 Cye. d	15	107 13 4 12 7 57 268 50 7 56 2 37	
11 Pén.	Pius pápa Eleonora	29 J. 1. és Pál 16 Éva		108 10 4 13 7 56 283 14 8 51 3 42	
12 Szom	Henrik eszter. Naber	30 12 Apostol	17 S. Dibbr.	109 7 4 14 7 55 207 56 9 32 2 25	

Láthatjuk ebből a hosszú névsorból, hogy a 44 éves Boccardonak roppant mérvű munkásságot kellett kifejtetnie, hogy a tanári pálya folytonos elfoglaltatása és a tudományok népszerűsítésére irányított rendkívüli előadásai mellett is ily különböző tudományokban oly sok kötetekre menő műveket volt képes írni.

Boccardo művei azonban nemcsak tárgyuk és hosszú sorozatuk, hanem tartalmuk miatt érdemelnek kiváló figyelmet, mert egészen önálló fölfogással dolgoz föl minden tudományt. Az ő alapeszméje minden tudományról a gyakorlati haszon; a csillagászatot és nemzetgazdaságot vagy bármely más tudományt nem boncolja részletesen és elvontan, hanem igyekszik minden sorát az életre alkalmazni és a tudomány elvont elveiből az emberiség hasznát levonni. Ezért akár a csillagrendszerről, akár a polgári jogokról, akár a kereskedelemről ír: mindenütt részletesen kimutatja, hogy a kereskedő polgár, az iparos, vagy bármely más foglalkozású egyén mily gyakorlati célokra használhatja a tudományt, melyvel foglalkozik. Mert célja az — mint egyik művében részletesen kifejti — hogy a tudomány megtermékenyítse a műpart, a kereskedelmet és a polgári élet minden ágát és viszont az életben és gyakorlatban szerzett tapasztalatok, fölfedezések utba igazítsák a tudományt. Tulajdonképpen az életben, bár öntudatlanul, így volt ez mindig; de a tudósok ezt tekinteten kívül hagyták és ezért volt oly nehézkes és kevés hatású a tudomány, mert nemcsak tekintettel nem volt az életre, de azzal sokszor szembe állott! Boccardo nagy érdeme az, hogy ő e hibás irányítással teljesen szakított és működésének sikere, könyveinek népszerűsége bizonyítja, hogy ő találta el az igazi utat.

Boccardo életében föltűnő az is, hogy ő életpályája miatt szülővárosát soha el nem hagyta; ennek egyik intézetéből ment át a másikba, de mindig Genuában működött.

Az olasz kormány több kitüntetésben részesítette. A Sz. Móríc és Lázár, valamint az olasz korona rend parancsnokává tette; továbbá a savoyai polgári érdemrenddel is megajándékozta, mely kitüntetésben csak 60 egyén részesülhet egy nemzedékben.

Boccardo boldog családi életet élt; 1849-ben nősült és hat gyermeke van. Szüniidejét többnyire utazásokra szenteli: Európa majd minden részét beutazta és kétszer tanulmányozta a helyszínen Egyiptomot. Az idén hazánkat választán kirándulási helyül, mit megkönnyített neki a bécsi nemzetközi kiállítás, mert az olasz kormány a nemzetközi jury tagjává nevezte és így Bécsből rándul le hozzánk.

Legyen üdvözölve hazánkban!

H. S.

Mulandóság.

(Shelley-től.)

Virág, mely nyílt ma még,
Holnap lehull,
Miért hő lánggal ég
A szív, elmúl.
E létnek kéje mi?
Villám, de fényleni
Egy percze bír csupán,
A sűrű éjszakán.

Erény oly ingatag,
Barátság ritka már,
Szerelm kéjt ha ad,
Hamar bú-, kirra vál,
Mi kéjét, örömet,
Megérjük éle még,
Mind annak, mit híven
Szerettünk s végtelen.

Mig fényes kék az ég
És nyit virág,
Mig szem ragyogva ég
Fényt szórni rád
S a pásztor-óra tart
Susogja méla dalt:
Álmodj! ébredve: hidd,
Majd hullnak könyeid.

Hegedüs István.

Bacon Franklin köztársasága,

vagy:

Egy fölfedező naplója.

(Folytatás.)

A francia nép még kellemetlenebb benyomást tett rám, mint saját nemzetem. Elbizakodott és tudatlan létükre soha sem fáradt el szájuk annak hánytorgatásában, hogy mennyire különbek ők a többi nemzeteknél, s ugyanakkor olyan ledér léháskodást és gyávaságot tüntettek elő, mely egy színvonalra helyezte őket a majmokkal. Szerelmeseik levén a frázisokba, nagy nevetek alkalmaztak kis dolgok megjelölésére, s nagy hangu czimeket ruháztak apró emberekre, hogy azokat nagyoknak láttassák. Nekik valamennyi államférfi kitűnő, valamennyi írójuk ragyogó, valamennyi tábornokuk hős: bár ha esetleg az történt, hogy valamelyik államférfi, író vagy tábornok a tömeg nyé ellen tett valamit: azt sokkal több gyalázzal keverték be, mint más országokban az elítélt gonosztevéket szokás. Elmentem a francia törvényhozó testület egyik ülésébe, s láttam ott hétszáz embert, — nagy részük idős és kopasz, — a kik magaviseletükben kevesebb józan észet tanúsítottak, mint a kis gyermekek. Egy veterán politikus, ki életének jobb részét az előző kormányok megbuktatásában töltötte, azon okon, mivel azok nagyon despotikusok voltak: épen akkor nyilatkozta ki negyedszer vagy ötödször — most ő maga állván a hatalom élén — hogy beadja lemondását, ha nem engedik meg neki, hogy egészen a maga tetszése szerint uralkodjék: s a gyűlés többsége, épen azok, kik állandóan és fenyegetőleg szorították ezt a politikust ezen elhatározásának megtételére: — olyan ijedelmet mutattak annak bejelentésekor, mintha valami véletlen nagy szerencsétlenség érte volna őket. Valamennyi párt tagjai zavartan futkostak föl és alá, tanácskoztak egymással, hogy miként lehetne elhárítani ezt a nagy csapást; míg végre egy deputáció küldetett ki, épen azokból alkotva, kik legtevékenyebbek voltak ezen válság előidézésében, kik a jövőben való nagyobb engedelmesség alázatos ígéréstével fölkeresték és kérték az uralkodót, hogy vegye vissza lemondását. Az öreg ember beleegyezett ennek megtételére, nem sok kérésre, s midőn így a veszedelemnek vége volt, azonnal mindenki nevetni kezdett, s fölfogadta — hatalmas gúnynyilatkat lövöldözvén az emberre, ki őket így megijeszté, — hogy a legközelebbi alkalommal, ha még egyszer lemondással fenyegetődik, bizony szaván fogják. Az egész dolog számalomra méltó és gyermekes volt, bár a mint tapasztalám, egészen egyezett a nép rendes magaviseletével, a kik soh' sem tudják ma, mit gondoltak tegnap. A politikában mindegyre cserélgetik intézményeiket, anélkül hogy azok szellemét megváltoztatták volna; semmiféle vallásuk nincs; a mi társadalmi szokásaikat illeti, naponként több órát a kávéházakban töltenek, egészségtelen szereket izzogatva; s irodalmuk stereotyp gúnyolásává süllyedt a tisztességek, tisztaságok, erénynek, családi köteleknek s mind annak, a mi a társadalmat tiszteltre méltóvá teszi.

Levertem saruimról a port, midőn elhagyám ezen elsatnyult nemzetet, s mentem megnézni legyőzőiket: a németeket, a kikről sokkal jobb dolgokat hallék. Azonban nem mondhatom, hogy ezen Németországba való utazásom nagy gyönyörűséggemre vált. Egy porosz tiszt, kivel egy coupéban utaztam, egész patriarchális szigorúsággal kelt ki a francziák bünei ellen, s leitta magát bajor sörrel a kölni váró-teremben. Midőn tovább folytattuk utunkat, a metaphysikából beszélt töredeve, s egy vaskos bibliát mutatott, mely, — egy-egy alkalmi palack pálinkával együtt, — fő vigasztalása volt neki az utóbbi háboru alatt. Berlinben letartóztatott valami képzelt formahiba miatt, melyet — úgy hívé — utvelemben talált; s midőn fölvilágosították, hogy téved, a legnagyobb udvariassággal hajtá meg magát előttem, s reményét fejezte ki, hogy kedves ismeretséggel meg fogom tisztelni jövendőben is. Hat hét kellett hozzá Olaszországban, hogy el tudjam felejtetni ezt a németet és a többieket, kik hozzá hasonlóak voltak; s nem hiszem hogy a teuton nök formátlan cédáságát valaha elfeledhettem volna, ha utánuk közvetlen az olasz nőket nem látom. Azonban csak is a nők, az éghajlat s az emlékek érnek valamit Olaszországban; a férfiak csak olyanok mint a giz-gaz abban a napfényes országban. Fecsegők és tönkrementek, szagosak a dohányfüsttől és becselének; kölcsön kérték pénzem, midőn intézményeik felől tudatottam, ökleiket mutogatták. Ugy látszott, hogy Garibaldiiban és az ördögben egyformán hisznek, s a mi tiszteletük még megmaradt, azt Mme Patira pazarolták. Haszontalanok tartám, hogy csak meg is emlitem tárlalmányomat egy ilyen nép előtt, melynek egyik államférfiát egyazon lélekzet alatt hallottam szólani Michael Angeloról és a jövedelmi adóról, Pio Nonoról és egy receptről a makaroni főzését illetőleg. S így az amerikai államoknak vettem utamat, épen elég ideig tartózkodván Spanyolországban, hogy meglássam, hogyan kergeti el azon szeretetreméltó nemzet az egyetlen jó királyt, a kivel valaha dolga volt, s azzal egymás nyakazásához fog, kiabálván: „*Vamos nos a la liberdad!*”

Megvallo, Amerikában olyanforma hitel szállottam partra, hogy keresésemnek vége szakad ezen sok tekintetben szerencsés földön. A fölvilágosult köztársaság, melyet Washington alapított s a londoni krajczáros lapok hymnusokkal dicsőítenek, előttem mindig valami kiválóan méltóságos fényben magasodott föl, s még most sem tudom magamnak megfejteni, hogyan történhetett az, hogy nyolcz napra New-Yorkban történt kiszállásom után ismét jegyet váltottam haza felé. Talán az lehetett az oka, hogy ötszáz üvöltő irnek a látása, kiket csak úgy rögtönözve honosítottak meg s kiszállásuk után egy hétre csoportosan kergettek, hogy egy olyan polgármesterre szavazzanak, ki elszébelte a községi pénzeket: igen kétes jellemű benyomást tett rám a közszeabadságot illetőleg. Talán az a tisztelet, melyet egy elítélt gyilkos iránt mutattak minden osztályból és mindkét nemből való értelmes tömegek, kevesebbre becsültette velem ezen köztársasági nép barátságát, mint talán másként történt volna. Akármiként történt, én visszafelé hajóztam az Atlanti-tengeren, meglehetősen lehető nagybarbecsilésében egy olyan előrehaladó nép iránt, mely elfogadó természetű szönyeget köpö-ládául használja, kalóz módon elragadozza a könyveket, melyeknek irására magának nincs elég tehetsége,* és zsol-

* Az angol írók műveire ezélok, melyeket az amerikaiak újra nyomtatnak, s nélkül, hogy az írók meg is kérdenék.

tárokat énekel, a midőn kezével a mások zsebében kaparász.

Angliában lévén, azonnal Afrikába indultam, egyenesen annak közepébe, hogy miután a mivelődés mindenütt csak hitványúságot szült, megnézem milyen a barbarizmus. Csakhamar szerencsésen egy benszülött fejedelemre bukkantam, ki lelkeinek komoly, erőre mutató tulajdonai által igen kedvező benyomást tett rám, annyira, hogy azt hívéim, miszerint egy kis tanítgatás mellett ez lesz az az ember, a kit én keresek. Azonban, alig hogy kellőleg fölkellesültem személye iránt, bizalmasan elmondá nekem, hogy az ő életének nagy célja az, hogy kipusztítson egy szomszéd föjedelmet, ki neki semmit se vétett, s ki minden látszatszerint volt olyan jó uralkodó, mint ő maga. Igen nagyon lehültem, s nem tudtam ellenállani a kísértésnek, hogy házigazdám két kis palackkal ne adjak találmányomból, utasítván, hogy addig ne használja, míg országából jól ki nem érek, hanem azután csak vegyítse össze őket, mihelyt kedélye elborul. Ugy látszik, ez az elborulás megtörtént nemsokára eltávoztom után; mert a mint elváltattam onnan, oly gyorsan, a mint csak egy pihent ló képes volt szaladni velem, nagy dörrénet hallottam, a minő a távoli mennydörgésé, s nem sokkal azután szembe jött velem az udvari kamarás, ki tőlem 5 mérföldnyire a tenhányfűsttől és becselének; kölcsön kérték pénzem, midőn intézményeik felől tudatottam, ökleiket mutogatták. Ugy látszott, hogy Garibaldiiban és az ördögben egyformán hisznek, s a mi tiszteletük még megmaradt, azt Mme Patira pazarolták. Haszontalanok tartám, hogy csak meg is emlitem tárlalmányomat egy ilyen nép előtt, melynek egyik államférfiát egyazon lélekzet alatt hallottam szólani Michael Angeloról és a jövedelmi adóról, Pio Nonoról és egy receptről a makaroni főzését illetőleg. S így az amerikai államoknak vettem utamat, épen elég ideig tartózkodván Spanyolországban, hogy meglássam, hogyan kergeti el azon szeretetreméltó nemzet az egyetlen jó királyt, a kivel valaha dolga volt, s azzal egymás nyakazásához fog, kiabálván: „*Vamos nos a la liberdad!*”

II.

Mindezek dacára rövid időn újra fölbátorodtam, így okoskodván: igaz, hogy jó nemzet egyetlen egy sínc a földön, de van elég sok feddhetetlen egyén. Utazásom alatt sok ilyenel találkoztam, a kiknek társalgása oktatott és gyönyörködtetett is. Miért ne gyűjteném össze ezeket, s velők együtt miért ne hajóznánk el valamely lakatlan szigetre, a hol egy minta köztársaságot alakítanánk, hogy az rövid időn a földtekének ura legyen? Egyetlen hajóval, melynek csak egy ágyuja van, de mely képes két Panapoleonnal töltött edényt kirepíteni egyszerre, el tudnók sülyeszteni a legnagyobb hajóhadat, a mely valaha létezett; s egy pár tábori ágyuval, mely mögött bátor, elhatározott tüzörség áll, darabokra tudnók szagatni Európának összes egyesült hadseregét. Büszkeségtől dagadt keblem azon a napon, midőn ezek a gondolatok bennem legelőször megfogalmazóttak, s rögtön levezést kezdtem többféle radikálakkal, philosophusokkal, strike-vezetőkkel s más ilyen egyénekkel, kik az emberiség boldogságáért munkálkodnak. Nem mindenik föl-szólításomat követte siker, miután néhányan azok közül elég jó jövedelmet húztak önzetlen jogvédő munkásságukból, s elengedhetlenek tarták ott maradásukat azon nemzetek boldogságára nézve, a melyeket izgattak. Azonban mások, kiknek véleménye nem volt olyan jövedelmező, igenöleg válszóltak föl-szólításomra, s mikor tudva lón, hogy én fogom viselni az összes utazási

költségeket, rövid időn elég nagy számú válogatott csapat ember állott rendelkezésemre, kiknek lelkek nemesek voltak, bár kabátjaik rongyosok. Mindenféle nemzetségből valók voltak, szerettek jól enni s gyűlöltek a zsarnokságot. Legnagyobb részük fogságot is szenvedett az igazságért; néhányan közülök halálra ítéltettek, de elszöktek; s nem volt köztük egy is, ki egyszer vagy másor összeesküvést ne szőtt volna saját országa törvényei ellen, s ne buzdította volna azokat a munkásokokat, a kiket ismert, hogy menjenek és ölessék meg magukat az ő védelmében. Kibéreltem egy vitorlás hajót, s fölpackoltam rá több százat ezekből az érdemes polgárokból, nejeikkel — vagy a kiknél a házasság ellen elvél kifogás létezett — a hozzájuk tartozó asszonyokkal együtt. Azonkívül nagy örömmre szolgált, hogy megnyerhettem utitársul egy pár nem igen vonzó külsejű, de nagyon erényes hölgyet is, a kik a nő-emancipáció ügye mellett buzogtak.

Pénteken szedtük föl a horgonyt, egy távoli sziget felé indulva, a melyről tudtam, hogy termékeny, magunkkal vive meglehetősen készletet a gazdasági eszközökből, azonkívül agyag-pipákat és philosophiai könyveket. Hasonlóképen egy nyomdát is, melynek segedelmével majd egy demokrata hírlapot fogunk kiadni, s némi lőszereték és fegyvereket az olyan benszülöttek megtérítésére, a kik talán nem volnának képesek egyszerre fölfogni a mi odaérkezésünk előnyeit. Nem akarom elhallgatni, hogy néhányan a szabad-gondolkodók közül népeimből, megütődtek azon, hogy péntek napon indulunk, és hogy némi kis kellemetlenség származott a hajó-szobák kiosztásából. Mint-hogy valamennyinek nem jutott külön hálószoba, egy csomót közülök az alsó közteremben kellett elhelyezni, s ezek rögtön zajongani kezdtek az aristokratikus előjogok ellen. Egy francia kommunista *Glopillard*, és egy gondolkodó férfi *O'Shindy*: élükre állottak az elégedetleneknek, bár mindkettőjüknek volt kabinjuk. Gyűlést tartottak a földzeten, s kijelentvén, hogy a természet alap-törvénye az egyenlőség: föl-szólták az első helyen utazókat, hogy hálószobáikat adják át a többieknek. Azt hiszem, csupán feledékenységből történt, hogy ők maguk nem kínálták szobájukat senkinek. A dolgot csak az által lehetett vélegesen elintézni, hogy én megesküdtem, hogy semmiféle köztársaság-ellenes machinációknak részese nem leszek, és hogy azok, kiknek kabin nem jutott, kárpótlásul kettős adag dohányt kapjanak. Talán a lecsendesülést siettetta az is, hogy a kapitány kijelenté, miszerint elég jókor lesz kezdeni a czivakodást akkor is, ha majd partra szállunk, s azzal fenyegetődött, hogy az első zavargót irgalom nélkül vasra vereti.

(Folyt. követe.)

Tanulságok az ipar és kereskedelem történelméből.

— Boccardo fölolvásásából. —

(A szerencse a nemzetek történelmében és az egyének életében. — Jelentékeny különbség a mai és a régi iparszervezet között. — Az új iparszellelem és a régi törvényes formák közti harcz. — A megszorítások és a szabadság. — Tanulságok a mesterséges és természetes szervezésből. — Tulajdonos bizalomra való irány a rendszerekben, és csekély bizalom az emberekben. — Miben áll az üzleti genius? — Miben a szemlélet? — Olaszthon iparának fejlődésétől von föltételeze ez ország üdvé. — A közvélemény egy újabb irányzatának szükségé.)

Akár a történelem örök lapjait vizsgáljuk, akár a mindennapi tapasztalás emlékeire hivatkozunk, gyakran találunk nemzeteket, melyek a természet minden adományaival megajándékozva, számos erőteljes munkás karokkal birnak, dú-

* Ez nem akar célzás lenni Napoleon nevére. A szó görög eredetű: τὰς ἀριστίας — „Mindent — elpusztító.”

tökekkel rendelkeznek, egy szóval, a gazdaság három tényezőivel bőven megáldva, és mégis eltűnik bizonyos szakáiban az ipari hanyatlás számandó látványát nyújtják, naponként el-elvesztvén jömlétük egy részét, míg a gre is tespedésbe s nyomorba süllyednek alá, valamint másrészt találunk országokat, melyek, bár a természet nagyon is fősvényen mérte ki nekik kedvezményeit, gyorsan emelkedtek az iparbeli tevékenység legfőbb polczára fejedelmileg uralkodván a világ piacza fölött.

És ha a nemzeti s együttes érdekek tágasb mezéjéről az egyéni érdekek mezéjére irányozzuk tekintetünket, ugyanazon s tán még határozottabb ellentéttel találkozunk; egyrészlől a legmoreszabb s legveszedelmeseb vállalatok gyors és üdvös sikert érnek el, másrészt pedig a látszólag legidomosh és legügyeseb számításu emberek menthetlen romlásnak indulnak.

Némelyek szerint annyi jótétemény és annyi szerencsétlenség rejtélyes osztogatója egy v.k. szeszélyes istenség volna, melyet Szerencsésnek neveznek, a mely minden elegendő ok nélkül népeket és magánembereket majd égg emel, majd földig sújt alá. Bizony könnyű s kényelmes dolog a történelem s az élet drámáját ily módon egytelene gy szóval megmagyarázni. De a szerencsében hívők, szerintem, nem csekély zavarba jönnek, ha kérdeznők: a szerencse mily kedvezményében részesült például Svájc az vagy Hollandia? Az egyik hegyekkel és jégtorlaszokkal elborítva, a másik pedig az elemek leghűtlensébbikével szakadatlan küzdelemben állva, mégis mind a kettő a leghathatósabb iparnak örvend. Nem kevésbé nehéz volna válaszolniok ama másik kérdésre, melyek voltak ama szerencsés esélyek, melyek a mocsáros Flandriába vagy a ködös Angliába a hajózást, a kereskedést és a termékeny s vidám éghajlatu Portugalliatól és Spanyolországtól elvont kézműiparokat behozták?

Mi nem fogunk szavakkal bibelődni. Ha a szerencse alatt ismeretlen okok s előre nem látott események amaz összege értetik, mely minden korszakban az emberi tudatlanságot képviseli és kifejezi, és ha az ebből eredő különféle egybevetéseknek bizonyos meghatározatlan befolyást tulajdonítanak a népek s egyének sorsára, tökéletesen egyetértünk. Ily értelemben szerencse volt a német fajra nézve, hogy a római birodalom a latin faj romlottsága által fölemészette, a keresztény időszámítás IV-ik századában elenyevett; szerencse volt Italiára nézve, hogy Európa 1096. év táján magát a kereszties hadak megindítására elhatározta, melyekből az olasz köztársaságokra oly nevezetes jótétemények háruáltak; szerencse volt Angliára nézve, hogy Russel Ödön tengerenagy 1692. évben a franczia hajórajt Hogue foka mellett szétszórván, hazájának a tengerek uralmát biztosította. De az elvek, melyeknek alapján a germán törzsek a latin népek által bírt elsőséget elnyerték, az okok, melyeknél fogva az olasz köztársaságok a kereszties háborúkból annyi hasznot merítettek, a haladások, melyeket a britt tengerészet a turvillei veregés óta tett, oly tényeket képeznek, melyekre nem terjed ki a szerencse uralma, és melyekről az emberi elme tökéletes számot adhat magának.

E tények megvizsgálásában mellőzni főzom természetesen mindazt, mi a nemzetek politikai és polgári életére vonatkozik. Szorítóznván azonban az okokra, melyek ipari jömlétek befolyással vannak, igyekezni fogok egybevonni a föltételeket, melyeknek szükségképen alá kell rendeltetnie lennie a termelés három tényezője alkalmazásának, hogy azoknak mind nemzeti, mind egyéni érdekü teljes jó sikere biztosíthatassék.

Mig az iparbeli munkásság a cézhekre szorítókozék vagy csupán a ház falai közt üzetott, egyedül a fogyasztást illette a termelés sürgetése. Minden tartomány, minden kerület, minden község annyi árut, annyi fémczikket, annyi szövetelmét stb. termelt, mennyi szükségese és elégséges volt a helybeli és a környékbeli szük kereskedelmi hatáskör keresletének fődözésére, melyre a kereskedelem fölének, csüggetget tevékenysége kiterjeszkedett.

A nagyhatású gépek föllállításával, a terjedelmes ipargyarak föllállításával, a bámulatos kereskedelmi és közlekedési könnyítésekkel, mindez mai nap gyökeresen megváltozott. A termelés nagy mérvben üzetik és nem szükséges bevárnia, hogy a késedelmes és lassu fogyasztás által éleszessék, hanem megelőzi, sőt gyakran meg is határozza azt. Az amerikai háboru után sokat beszéltek és sokat írtak az ugynevezett *gyapotválságról*, mely Európát s különösen Angliát gyötörte. És

mégis! ama rendkívüli tények között, melyeket ez emlékeztető gazdasági válság történelme föltüntet, van egy tény, mely a régi iparban nemcsak lehetetlen, de teljesen képtelen s megfajthatatlan lett volna, azaz: hogy míg a nyers anyag szerte, nyomasztó arányban megdrágult, a kész termény, a szövet ára csak igen halkán s alig érezhetőleg emelkedett. E tűnény foglalja magába, szerintem, ama kiváló különbséget, mely a XIX-dik és az azt megelőző századok ipara között létezik; az angol gyapotipar a fogvasztásra s keresetre nem számítván, készítette és halmozta föl kelméit és szöveteit, s midőn bekövetkezett a válság s a körülményekben oly változásokat idézett elő, miszerint a nyers anyagok beszerzése igen megrehezdedt, a termények elárulási föltételeit érintetlenül hagyta.

De a jelenkori ipar ez új alakjában a régi törvényekkel s az ódon intézményekkel állott szemben. Igaz, hogy a kézműgyártmányok nem voltak többé gyári szabályzatoknak alávetve, a műhelyek számának meghatározása nem függött a céhek s testületek önkényétől, sőt mindenkinek szabadságában állott új műhelyeket alapítani és

is. Kétszáz évig tartatott fenn (mint láttuk) szilárdan az elv, miszerint a gyarmatoknak az anyaország számára piacokul kell szolgálniok, melyeken ez a maga készítményeit minden más nemzetek kizárásával elárulhassa. E rendszer uralkodó elve a legteljesebb kereskedelmi egységesség volt, melynek alapján a telepítvényesek a termékeket sem más nemzetektől nem vásárolhatták, sem maguk nem készíthették. És ez oly természetesnek találtatott, hogy egy oly kitűnő férfi, mint a halhatatlan gróf Chatham, leplezetlen nyíltsággal kiálta föl a teljes parlamentben, miszerint az angol gyarmatoknak még azon joggal sem kellene bírniok, hogy a lovaik vasalásához szükséges szegeket önmaguk gyárthassák.

A fő kereskedelmi bölcsesség és a kormányok buzgó gondoskodása oda volt irányozva, miszerint a kereskedelmi mérleg mindig saját nemzetük javára hajoljon, azaz: hogy a kivitel fölülhaladja a bevitelt. Oly nemzet, mely az általa eladott tárgyak értékét nagyobb meghaladó árukat hozott be, menthetlenül bukottak el, miután az államok gazdagságának a drága fémek, arany s ezüst tekintetének.

nyujt), 1857-ben Anglia 187 millió sterling értékű terményeket hozott be a külföldről, s csak 146 millió értékűt vitt ki. Hogy ha tehát helyes volna a kereskedelmi mérleg régi elmélete, Anglia azon évben a külföldnek 41 millió sterlinget ajándékozott volna. Anglia tönkre jut (mondják némelyek), és milyen irigylésre méltó bukása ez Angliának, mondom én, hol a 3% járadék 93-ba számítatik, holott nálunk (Olaszországban) az 5% 59-en áll! Anglia telve van arannyal s ezüsttel — mondják mások — és kifosztja a vele kereskedő nemzeteket drága fémektől. És nem úgy van, uraim! Angliában határozottan félannyi készpénz van, mint Franciaországban.

A kiviteli jutalmak, a gyarmati megszorítások, a kereskedelmi mérleg után a gazdaságat kénytelenül itélőszéke a régi iparszervezésnek egy másik alapelvét idézte maga elé. Egy országnak — úgy mondták egykor — magának kell termelnie mindazt, mire szüksége van; jaj neki, ha másoktól vásárol az azok adójává válik. A kőszén, a vas, a réz nem jók, ha nem a saját terület gyomrából származnak; a kenyér nem tápláló, ha nem honi búzából készült; a nem hazai gyártmányok

A Quirinal palota Rómában.

árukat ott vásárolni s eladni, hol kedve tartotta. De e szabadság, mely korlátlanul létezett egy ország különféle részeiben, nem hatott ki egyszersmind a külön államokkal való viszonyokra is; a kormányok, hogy a belföldi termelést s kivitel buzditás, betiltották, megrehezítették a hasonnemű külföldi termények behozatalát, míg ellenben a belföldiek kivitelét jutalmakkal is elősegítették.

E rendszer, mely két századnál tovább állott fenn, a nemzeteknek tömérdek áldozataiba került. Anglia például a lentermelést ohajtván saját területén előmozdítani, e célra lenfonási és lenszövősi jutalmakban óriási összegeket költött. De 1830-ban kéréskedni kezdtek, vajjon nem lett volna-e célszerűbb fölhangyni a mesterséges buzditásokkal; kiszámították, miszerint az ezen buzditásokra akkorig költött összegek egyszerű kamattal tökélsítve, az Angliából kivitt len összes értékével egyenlő évi jövedelmet hajtottak volna. A buzditás tehát oly gép volt, mely az egész erőt surlódásokra s ellentállásokra pazarolta el; el lön tehát törülve, s vele együtt az idegen lenre szabott bevitel váomok is. Azon naptól fogva a lenfonás és szövés ipara gyors és folytonos haladásnak örvendett. Ugyanaz történt a gyarmati politikára nézve

is. És mégis egy szép reggelen a kereskedelmi mérleg, valamint már a serkentésekkel s jutalmakkal történt, roppant tévedésnek bizonyult be. Észrevették ugyek, miszerint a forgalomban levő pénztöke igen csekély s egyáltalában igen jelentéktelen dolog a többi összes, állandó s forgalmi tökéhez képest. Elismerték továbbá azt is, miszerint azok a leggazdagabb országok, melyek aránylag kisebb mennyiségű pénzzel bírnak, képesek levén a csere e drága közvetítőjét a hitel takarékosabb eszközei által helyettesíteni. Anglia például, mely évi 340 millió sterlinget meghaladó kereskedést üz a külfölddel, csak 50 vagy 60 millió sterlingre menő pénztökével bír. De tovább meggyünk: a tapasztalás nemcsak azt bizonyítja, miszerint általános szabály szerint, egy ország gazdagságának gyarapodása nem mérhető a kivitelnek a bevétel fölötti felsősége szerint, sőt ellenkezőleg, egy rendes állapotban levő nemzetnél a beszállított áruknak kell a kivitt termékeket meghaladniok, miután éppen a bevétel ez előnyös különbsége által van kifejezve a kereskedő nyeresége és a szállítmányok ára. 1857-ben (szántsándekekkel választom ez évet, mint a mely a végletektől egyenlő távolságban levén, kellő közepet

kelmék Nexus Centaurus-féle öltönyökké válnak a lakosok számára. És hasztalan volt a józan észnek ama félenk megjegyzése, miszerint midőn egy országnak rosak és szegények vashányai, érdekében áll más árukat termelnie, melyekre alkalmasabbak természetes viszonyai, és ez áruk becsérelése által szerezni meg aztán a gazdagabb bányákkal bíró országoktól a vasat. Ezen okoskodásra, mely nagyon közönséges volt arra, hogy a védvámot pártoló magas körökben elfogadtassék, azt válaszolták: Se baj, ha valamennyi tárgy termelése többbe kerül és az életet kevésbé boldogítja, a földoloz az, hogy az ország dolgozzék és hogy abban valamennyi üzlet akarva nem akarva, gyakoroltassék. E logika szerint kárhóztatandó vala a nap, mert ingyen osztá fénysugárait, és igazságuk volt ama híres gyertyamártóknak, kiknek érdekében az éles elméjű Bastiat egy kérvényt fogalmazott, melynek tárgya volt szorgalmazni, miszerint a nap rejtőzzék el s bizza a nevezett szappanosokra a világegyetemnek viasz- s stearingyertyákkal való bevilágítását.

(Vége követ.)

A Quirinal palota Rómában.

1870. szept. 20-án. Itália újabb történetének ama legnevezetesebb napján, az „örök várossal“ együtt a Palazzo Quirinale, IX-ik Pius pápának e nagyszerű nyári palotája is a győzelmes olaszok kezébe esett. A híres palotát, melyet már jó előre királyi laknak szántak, egy királyi biztos parancsára lakatossal kinyitatták s az olasz állam nevében elfoglalták. A pápasághoz tartozó és arra emlékeztető összes butorzatot és berendezési tárgyakat, képgyűjteményeket stb. összesomagolták és a Vatikánba küldötték. Az épület gyönyörű helyiségeit a lehető legnagyobb kényelemmel királyi lakká alakították át. Beszélük, hogy az olasz király nem örömet tartózkodik e palotában és szívesebben lakik az általa bérelt, világhírű Villa Ludovisiben. Ellenben minden hivatalos elfogadás, lakomák, vendégségek, udvariálok stb. a Quirinalban mennek végbe, mely egyszersmind az olasz koronaherceg családjának is állandó lakhelyül szolgál.

A magasan és egészséges helyen fekvő Quirinalból a lehető legpompásabb kilátás kinálkozik

egyszerű, de valóban megragadó, homlokzata fölött magas toronyalaku tetőzet emelkedik, mely óraszúzal szolgál s melynek csúcsain most az olasz trikolor leng. Az épületet nagy kertek környezik s azokban számtalan szobor látható, melyeknek azonban kevés művészeti értékük van.

A domb tetején a palota előtt fekvő tért két óriás nagyságú márványszobor csoportozat díszíti, melyek a Dioszkurokat és lovaikat ábrázolják, mely utóbbiakról a Quirinal-hegyet századokon át Monte Cavallo-nak nevezték. V-ik Sixtus idejéig a szobrok Constantinnak a Quirinal közepén fekvő fürdői mellett állottak, hova hihetőleg az említett császár hozatá azokat fürdői díszítményül. A szobrokon látható valóban művészi munka sokkal korábbi korszakra enged következtetnünk. Habár nem a Phidias és Praxiteles művei is, miként sokan hinni szeretnék, annyi mégis valószínű, hogy a római uralkodást megelőző korszakbeli görög minták után készültek. VI-ik Pius a téren egy obeliszket is állíttatott föl, mely addig Augustus mauzoleuma előtt állott; a szobor csoportozatot pedig — elég izléstelenül — egymásnak hátat fordítva helyezteté el. Az obelisz

beléunt már a vakondok és ürgék tekervényes lyukainak fölturkálásába, és jobbnak látta fölkeresni e helyett a magányosan álló terebélyes vén fűzfát, a hol már a falu katonaviselt, öreg csordása vonta meg magát az árnyékban. Mert már magasan áll a nap az égen, s az a távolról hallatszó hangrangsó a delet jelenti. Ilyenkor aztán kasza-kapa kikerül a mezőn dolgozó legények kezéből, és kiki „elemózsiás“ zacskója után nyul, hogy a földön elterülve nyugot falatozzék a terhes munka után. A tarisznyából nem valami bő választékban kerül elő az eleség, hanem annál nagyobb adagokban. Egy rengeteg karaj barna kenyér, meg egy félfont szalonna jól megfűstölve és megpaprikázva nem utolsó „komedencia“, főleg ha egy marék fris hagyma járul hozzá, melyre ugyancsak jól esik ám a csutorában levő „gugyi“ vagy jó fajtájú „buczkai.“

Csordás uram, a ki közelébb van a faluhoz, a világot sem szedné elő tarisznyáját, mert kisebbik leányát várja az ebédvel, a melyet az anyjuk küld neki jókora bögrében. Az bizony az ő Panna leánya, a ki az imént fordult ki az ákác-bokrok közül a fehérül gyalogösvényre. A leányon

Sószállító oláhok a Tiszán. — (Gerhardt Alajos eredeti rajza)

a városra és a Tiberis jobb partján éppen átellenben fekvő Vatikánra, a szent Péter templommal együtt.

A magaslaton uralgó tiszta levegő, mely hatalmas ellentétet képez a vatikáni lázas, egészségtelen nyári légkörrrel, bizonyára legfőbb indok lehetett arra, hogy XIII-ik Gergely a palotának, mint leendő nyári laknak építését elrendelé, melyet aztán a következő pápák végeztettek be. Így jött létre V-ik Pál alatt a főépület, Domenico Fontana és Carlo Maderno építészek közreműködésével, míg a végtelen hosszúnak látszó szárny-épület a Via del Quirinale, mint a szolgaszemélyzet és svájci testőrsereg lakása Bernini építész vezetése mellett csak VII-ik Sándor alatt készült el. Az épülete közlebről egy harmadik emeletet is építettek.

A palotának a Quirinal-térről való főbejárata fölött áll az a Loggia, honnan a pápa olykor-olykor áldást osztogatott az alatt hullámozó néptömegnek s a honnan, mióta a Conclave-kat itt tartották meg, a legidősb bibornok a katolikus világ új fejének választását a népek hírül adta. A magas főkapuzatot két pompás márványszobor díszíti, Péter és Pál apostolok szobrai. A palota

lábainál VII. Pius óriási antik csésze alakjában keleti márványból szökőkutat készíttetett. A Quirinalhoz, melyre hajdan a város fölől alig lehetett kocsin eljutni, most kényelmes kocsut s a gyalogok számára pompás márvány lépcső vezet.

S. L.

Sószállító oláhok a Tiszán.

— Alföldi életkép. —

Melegen süt a nyári nap az átlátszó párákódban uszó alföldi tájra. Nincs a derült égen néhány foszlányos bárányfellegen kívül egyéb, s az sem fog ma esőt hozni, pedig hát elkelve egy kis fölfrísítő permeteg ebben a rekkenő hőségben. A mezőn, a meddig lát a szem, a buzakalászkok millióival játszik a gyenge szellő, mely még annyi erővel sem bír, hogy meglöbegtassa a repezeka-szalással foglalkozó legények borjuszájú ingujjait. A legelőn, a mely ott huzódik végig, a falut eltaró ákáczerdő szélén, vigan ugrádozik hóbertos kedvében a csikó, és el-elbődül olykor a ragyogó fohérszörű borju. A Pista gyerek, a kit apja kiküldött, hogy szemmel tartsa a legelő lovakat,

versenyt piroslik a pipacszinű „pruszlik“ orczája pirjával, melyet most még fokoz a nap égető heve. Könnyeden nyugszik a gondosan letakart kosár gömbölyű karján, és szaporábban lépdegél, hogy meglátta atyját, a ki nagyokat sodorit bajszán — leányának örülve-e jobban, vagy a kosár tartalmának, ki tudná megmondani. De a Pista gyerek is nagy szemeket mereszt az érkező hajdonra, mert megesett már, hogy anyja egyszersmászor egy-egy józú falatot tett Panna kosárjában az ő Pista fia számára.

Hát lent a közel Tiszán hogy folyik ilyenkor az élet? Csakugy esendesen. A kacskaringós folyású vizen alig kavart föl néhány hullámfödrot a szellő, s a sima vizekről zavartalanul sütkérezik az apróbb halak egész raja. Pikkelyeik ragyognak a napban és már messziről elárulják őket szárnyas ellenségeiknek, a melyek ott keringenek a víz fölött, készek lecsapni minden perczben prédájukra. De a víz alatt sem szünetel az ellenségeskedés. A falánk csuka hajtóvadászatot tart az apróbb halakra, s olyannyira nyomukban van, hogy egyik-kétik közülök nyugot szökken olykor a vizekről fölött, hogy kikerülje gonosz üldözőjét. A partokon nem zavarja meg a déli nyugalom

csendőt semmi nesz. A vízi liliom levelei alatt zajtalanul huta meg magát a béka, tán hogy erőit merítsen az esti koncertre, mely a nap lehasználásával veszi majd kezdetét az egész partron. A sás között a szitakötő röpdes, és aljában csendesen ül fészékében a ruca.

De lám, mintha ama partkanyarulat mögött könnyű füst csapódna föl, a légté. Egy nagy lép van ott kükötve — máramarosi oláhok tulajdona, a kik a kincstár sóját szállítják le a Felső-Tisza mentén fekvő bányákból a szolnoki és szegedi sóraktárakba. Derekas egy alkotvány ez a lép 60—70, sőt olykor 80 láb hosszú fonyószállakból áll, a melyek tizenkétszével, söt huszasával vannak egymáshoz erősítve, kezdetlegesen vagy rősz-kötélekkel, vagy durva fapáncokkal. Elölhátul egy-egy hosszú kormánydarab nyul be a vízbe. Mert hát ezen nehézkes vízi járműnek csak kormányrud kell — a vitelt elvégzi a víz, mely lassan szállítja el hátán a tutajokat lefelé. Rendel-tési helyükre érve, oláh hajósaink átszolgálatják a söt, s aztán vovót keresnek fonyószállakra, melyeken — oly hajóépítő helyeken, minő Szeged is — rendszerint jó pénzért adnak tul. A visszautazást a tén elvégzik gyalog, vagy most már vasuton is, fáradozásuk jutalma gyanánt egy csinos kis rakás bankót vivén magukkal széles bőröndökben.

Dél van oláh atyafainknak is, s a partra bizonyára csak azért kötöttek ki, hogy kényelmesebben főzhessék meg egyszerű ebédjüket, melynél a kukoricazisztból készült lepény, s a nyáron pirított hal nemcsak első, hanem tán kizárólagos szerepet is játszanak. Nagyon igénytelen emberek ezek a máramarosi tutajosok, a kik vizen uszó fenyőszálaikon oly megelégedetten érzik magukat, mintha az lenne egész világuk, a melyen kívül semmi egyéb sem érdeklí őket. A tutajon gyaloglatlan deszkákból egy sátor-alaku felszert rögtönzött ügyességük, mely alatt — úgy a hogy — megvédést találnak a nap sugarai és az eső elől. Abban van összes holmijuk. Nehány zsák kukoricazisztel telve, pár daróczipeny, egy bogrács s egy jókora csutóra, néhány kisebb és nagyobb fejse és pár fából faragott kanál — ime a természet ez egyszerű fainak összes házi szükséglete. Majd elköltik frugális ebédjüket nemsoká, s akkor utnak indulnak ismét, lefelé a Tisza sima tükörén. Egyhangú melábus dallamuk lesz akkor az egyedüli hang, mely meghabórtítja a természet csendét a folyó partjainak mentén.

Borostyáni Nándor.

A főváros szinügyi viszonyai.

Hogy nem hajánál fogva rántjuk elő e kérdést, tudja minden hírlapolvasó. Nehány hét múlva leteszik az operaház és népszínház alapköveit s jelenleg is, mikor a nemzeti színház a nyári szüneteket pihen, Budapest területén négy szinpadon is hangzik a magyar szó. A kérdés minden tekintetben napirenden van, s a biztató jelek szerint állandón meg is marad.

A nemzeti színházról voltaképpen nincs mondani valónk. Ott nemsokára bekövetkezik a váravart reform, hogy t. i. a dráma külön választatik az operától, anyagilag pedig minden eshetőségre gondoskodva lesz róla, részint saját ingatlanainak jövedelmezővé tétele, részint az országos alapok biztosítása, részint pedig fejedelmi subventió által.

A vidéki olvasó, ki igen sokat hallott a főváros magyartalanágáról, bizonyos megnyugvással legelteti most szemét a napilapok azon részén, hol a szinpadok közölték. Magyar előadás az István-téren, a városligetben, a Krisztina-városban, sőt Kőbányán is! Ez a fővárosi magyar szinügy haladását mutatja!

Valóban van is haladás, de ne beszéljünk tul. A dolog örvendetes része csakis a quantitásban rejlik, a négy új szinpadban, de annál lehangolóbb a minőség. Pedig a nyereségek értékét a becs emeli.

Általános a vád, hogy a vidéki szinészet nem áll azon a fokon, hová a közönség igényei fejlődtek, s a legtöbb esetben le is mondanak az igények kielégítéséről, s mindössze a kíváncsiság fölbujtogatása képezi a föfeladatot, mely már a megélhetés föltétele lön. A pesti szinügyi állapotok igazolják e vádat. A nemzeti szinházban kívüli szinpadok képviselnek nemzeties symbolumokat, de voltaképpen a lét után való küzdelem szintereit, melyek megérdemlik a részvétet, de csak olykor viszonzózzák ezt élvezettel.

„A hazafiság a nemzetiségnek“ oly mottó, melynek lehet értelme demonstráció alkalmasság idöben, de folytonosan használni mindenkor, csak kongó frázis. Kegyeletnek, áldozatkészségnek van helye, de ha mind a kegyelet, mind az áldozatkészség sok ideig igénybe vétetik, végre is kiki megkérdezi: de hát lesz-e ennek eredménye már? Szinházba ma már senki sem jár azért, hogy „jusson a szinészeknek is valami,“ hanem járunk szó-rakozást és élvezetet keresni. Ezt pedig csak élvezettel találunk.

A magyar szinügyre a legkártekonnyabb hatású volt az Offenbach-féle operettek mohó inaurgurálása, melyekkel rontották az izlést, melyek mellett az előadási képesség elcsenevést. Nálunk általában nem voltak tisztában a szinpadi szükséglet azon csiklandozó suszrogatásával, melylyel Offenbach és követői szolgálták a szinvilágat. Ugy is történt. A népszínház számára nem volt segély, a budai várszinház megmentésére azonban 12,000 ftnyi évi subventióval s a város részéről egyéb deputatummokkal kellett megmenteni a magyarosodási dekorumot, a nélkül, hogy a magyar szinügynek legkisebb haszna is lett volna belöle, míg a nemzeti szinház szellemi rugékonyságát egyenesen bénította lat.

A népszínház volt különben az első, mely nálunk az operetteknek propagandát csinált. Rá volt szorulva, hogy játérendjét a német ajkuakra is kiterjeszse. E mellett azonban változatos játérenddel működött, mely az eredeti szinműirodalomnak is némi lendületet adott, mozgásba hozván oly erőket, melyek a nemzeti szinház követeleseinak meg nem felelhettek, de egy másodrendű szinpadon már megállhattak. Mind ennek vége lett.

Hanem a várszinházzal sok jót lehetett volna érni, mikor segélyezését elhatározta, mert ily segély mellett a nemzeti szinházról külön álló jó társulat is megállhatna. Mit eredményezett eddig a várbeli szinház? Semmi mást, mint hogy a nemzeti szinházat testvéri gondok emésztik, játérendjére zavaró befolyások származtak, a működő tagok pedig annyira el vannak foglalva, hogy az eredeti új darabok nem régebben is halomszáma nőttek föl. Tehát még az eredeti drámaírodalomnak is kárára lett, holott ugyanazon segély mellett egy külön jó társulat fölnyithatta volna a szinműirodalom azon forrásait is, melyekből szintén lehet üdülést nyerni, de mely kívül esik egy elsőrendű intézet falain. És volt-e befolyással a szinpadi fejlődésre? Semmivel. Oda át rendszeren próbaelőadásokat tartanak, vagy oly debut-kezt rendeznek, melyek nem hatnak át a Dunáninnre. Egy külön társulat, a vidék tehetségeiből állitva, megismosulhatott volna, s tán a komikum terén sikerül neki kifejlesztenie azt, a mi tökéletesen hiányzik nálunk, t. i. a magyar burleszk, a mi most a német szinészeknél elcseszt utánzás, igen gyakran a legizetlenebb. Ezt a népszínházunk kell majd próbálgatni, holott megkaphatta volna készen is.

A várbeli szinház ikersége a nemzeti szinházzal, meglehetősen sérelmes a népszínház jövő fejlődésére, és szinügyi terreumunkon egy kényelmes, de holt posztót támogatott, holott eleven és kiható működésű lehetett volna.

Erről azonban most már késő beszélni, de fölemlítettük, mint elmulasztott alkalmat, honnan sok egyéb következmény is származott. Nevezetesen a nemzeti szinház és Budaváros közti 10 évre szóló szerződés szerint a magyar előadásoknak állandónak kell lenni Budán. A várszinház azonban nyáron át teljesen alkalmatlan a látogatásra, mert kicsi, s ha megeltek, kiállhatatlan a hőség. Van azonban a Krisztina-városnak egy nagy szinköre. Diszletlen faloktatány ez, s elhiszszük, hogy a nemzeti szinház tagjainak nem nagy kedvük lehetne benne játszani, de nem is játszhatnának folyton, mert a nyári időnyre egyhavi teljes szünetjük van. A nemzeti szinház igazgatósága tehát a nyári időnyre kiejtja a szin-kört vidéki igazgatóknak, kik május közepétől vagy június elejétől szeptember közepéig játszanak. Az igazgatóknak nem lehet semmi ambíciója, hogy 3—4 hónap tartó szinidényre valami kiváló gondot fordítson, diszletekről gondoskodják, s az előadás csinyje érdekében költsenek; mert mind ennek vége lesz szeptemberben. Az előadások nehézségen indulnak meg, mert a társulat csak itt szervezkedett, az ország különböző vidékeiről, s mikor aztán összeszoknak, „kiismerik egymást“, mint mondani szokás, akkor ismét előjön szeptember s Thália vándorparája ennek más vidékre. A várszinház 12,000 ftos subventiója és deputatuma ily nyári időnyt biztosították az egész főváros

számára a magyar szinügynek. (A kedvezményről a budai szinköre nem jut semmi.)

A budai szinkörebeli időny általában esőndes szokott lenni. A távoli helyre nem könnyű föladat elcsésztgatni a közönséget, melynek uri része még a szinör diszletenségtől is fenyáskodik; egy másik rész meg azért nem megy, mert drágálja a belépti díjakat, de ha leszállítanak, szintén nem menne. Bényei és Aradi szinártalata a lehető rossz sorost vívták ki; meg Latábar és Miklós tisztésesen átúszták az időnyt. Most Fehérváry küzd.

Tavaly Miklósy igen kecségetőnek találta a fővárosi mozgalmakat arra, hogy Pesten ideiglenes fészket építsen a magyar szinészetnek, s a városligeti gyermekszinházat téglától szarufástól föllállította az István-téren. A kis társulat és kis szinház az egész télen jól megélt, vajmi szerényen igyekezővel kielégíteni a közpészteri igényeket; de hát utoljára is a nemzeti szinházon kívül is lehetett telen magyar előadást hallgatni. Miklósy most már tovább ment, s a nyárra egy nagy szinkört épített a városligetben, hol szintén folynak az előadások. Szóval Budapesten a provin-cialis szinészet egyszerre csak a közönség meghódoltására is imittott, a nélkül hogy valóban hódított volna, vagy csak komolyan is hozzá kezdett volna a hódítási kísérletekhez. Dunán innen vajmi közpészteri erőket, tarkabarka látványosságok és apró-cseprőségek közt foly a küzdelem; Dunántul vannak jóvávaló erőket, de a senkit sem érdekli játérenddel temetik el magukat.

Szóval a mi Budapesten mindaddig a magyar szinügy tovább fejlesztésére történt, annak nemzetiségi szempontból van ugyan jelentősége, de a jelentőség még meglehetősen ideális, s az is marad mindaddig, míg mélyebb érdekeltséget nem tud kelteni maga iránt. S ezt nem tudott eddig. Egy kis tömeg az, mely rendszeren el-emegy az előadásokra, de nagy közönségről szó sincs. Hogy nagy közönséget hódítsanak, akkor nem oly festett, hanem igazi fegyverek szükségesek.

Jó szemmel s gyámolítólag nézi mindenki e mozgalmat s törekszik is segíteni, de a hol a szinművészeti jelentőség még a megélhetés nehéz gondoljai által van elnyomva, ott nincs okunk diadalról beszélni, s mi őszintén kimondjuk, hogy ismerve a szinészet jelenlegi állapotját s azt a mély lethargiát, melybe az utolsó évtized alatt jutott, nem is hiszszük, hogy e diadal oly hamar bekövetkezzék, s bekövetkezzék oly mértékben, hogy Budapest szinügyi viszonyai csak valamennyire is arányba jöjhessenek hasonló nagyvárosok szinügyi viszonyai.

A fővárosban végtelen szükség van a népszínházra, hogy erőket és viszonyok bizonyos meghigadához jussanak. Arra vár minden föladat. Annak kell szinházba járni nagyközönséget teremteni, mely Budapesten eddig lehetetlen volt a szinház belépti díjak páratlan magassága miatt; annak kell csiszolni az előadási erőket, annak kell gondoskodni egészen, de egészen új játérendről, mi a szinpadokra bizonyos szellemet vigyen a mostani léhaság helyett.

A kik pedig addig, mint a főváros jelenlegi szinügyi viszonyainak tényezői mozognak, gondolkoznak mélyebb komolysággal a helyzet fölül, s ha a népszínházra váró föladatok valamelyikéből a megoldás felé tudnak segíteni egy-egy kis részeseként, akkor elvégezzék azt, mit az adott viszonyok közt lehet.

Egy amerikai vállalkozó.

(Barnum életéből.)

VI.

(Lind Jenny hangversenyei. — Mindenféle vállalatok és kísérletek.)

Az első hangverseny szept. 11-kére volt határozva. Leírhatatlan a lát, melylyel az első jegyeket keresték. Egy kalapos azzal vetette meg üzlete hallatlan felvirágzásának az alapját, hogy az első jegyet sikerült 225 dolláron megvásárolnia. Ez pedig úgy történt, hogy Barnum a jegyek utáni roppant tölönást látván s meggyőződén, hogy mindenkit úgy sem elégíthet ki, a hangverseny előtti nap, egy népkertben nyilvános árverést csinált a belépti jegyekből. Így kelt el az első jegy 225 dolláron; a többiek is nagy összegeken, úgy hogy, az eladott jegyekből ez este 10,000 dollárnál több jött be, mely összeg az előadás napján még 7000-rel szaporodott; úgy hogy az első előadás jövedelme meghaladta a 17,000 dollárt. Barnum kibent a méltányosság-érzet a legjobb számítással párosult, önként ajánlotta föl Lind Jennynek a kikötött 1000 dollár helyett az egész fele jövedel-

met; s a meglepett és nagylelkű művész az napig egész díját játékonny czélra adta.

Általában a jötekonyság a gyöngöd jó szív volt egyik fő jellemvonása. Barnum erről sok apró történetet beszél el. Egy párt a legszivehatóbbak közül föl kell jegyeznünk. Egyszer egy szegény varró-leány ment a pénzárthoz s mikor a belépti jegyért a 3 dollár sohajta letette, mintegy önkénytelenül így szólt: „egy heti keresemnyem meg rá, de már csak meg kell hallgatnom Lindet.“ — Barnum imételete a szót a művésznőnek. Ezt nagyon meghatotta Megismerné ön azt a leányt? — „Bizonýára.“ — „Lesse meg a bejáratnál este s adja oda neki ezt a 20 dolláros aranyat, s monddja meg, hogy szivemből ölelem!“ Májkor, Havannában, Vivallával találkoztak, a ki féloldalára bément, nem tudott többé keresni. Barnum ráismert egykori akrobátájára s bemutatotta őt Lindnek. Ezt meghatotta a szerencséslen, „művész sorsa, s egy jötekonny czélra szánt előadásnak a jövedelméből, melynek két förészt egy kórháznak s egy rokkantnak háznak szontale, száz font sterlinget a rokkant művészeknek adott. A kórház és rokkant ház előjárót, kik megköszönni jöttek adományát, nem fogadta el, mert hiszen csak kötelesség, hogy a boldogok és gazdagok a nyomorultakon segítsenek. Vivalla is szeretne volna háláját kifejezni; egy tudós kuttyja volt, azzal akart volna jötekonnyát, „aufzuhalten!“ de Barnum az előamények után őt sem merte bebo-csátni s szegény, egészen elszomorodva távozott. Lind, meghallva ezt, érette küldött s kuttyájáért; s a nyomorult embert talán boldogabbi tette ezzel, mint előbb a 100 fonttal.

De nincs terünk a Lind Jenny jellemző vonásokat, sem művészi diadalait részletesen elbeszélni, avagy csak futólág is érinteni. A mi ez utóbbiakat illeti, azok minden képzetelet fölül multak s óriási összegeket hajtottak mind a maga, mind vállalkozója zsebébe. Barnum önként ajánlotta az eredeti szerződés javítását s fele nyereséget; ez önzetlensége azonban a legjobb számítás volt, — lekötözte a művészt, kit tanácsadói különben szárszor elidegenítettek s a szerződés fölbontására rávettek volna. Ez esetben azonban mind azt, mit az eredeti szerződésen fölül kapott, egy Barnum által óvatosságból kikötött pont szerint vissza kellett volna fizetnie, pedig ez összeg, a 60-adik hangverseny után már 77 ezer dollárt tett volna, s így többet mint az eredeti, 1000 dolláros díj maga. Így Barnum jogos jövedelme egy részeről lemondott, hogy minden megtámadás ellen biztosította magának az egészet. Mégis, egy s más kellemetlenség következtében, a 95-dik hangversenyén, mikor már az előre számított haszon sokkal tul volt haladva, maga önként tén ajánlatot szerződésök fölbontására. A művésznő elfogadta. Megfizette a kikötött bánatpénzt, 25,000 dollárt. S azután maga kezére adott hangversenyeket; de a kik eddig tanácsadói voltak Barnum ellen, most a hogy lehetett csalták s ő sokszor megbánta, hogy reájok hallgatott. Nemsokára férjhez ment Goldsmid Ottó nevű zeneszerző s zongorajátzóhoz, kivel együtt tanult volt zenét Németerországban s kit azóta szeretett.

Barnum könyvében a Lind-Jenny-vállalat-ról szóló fejezetek végén érdekesen vannak összeállitva a pénzbeli eredmények. E szerint a 95. hangverseny összes bevétele 712,161 dollárt tett. Ebből Lind 176,675 dollárt kapott. A többi 535,486 dollárból levonva (a gondolhatni: tömérdek) költséget, mégis jóval több mint 200 ezer dollár tiszta haszon maradt Barnumnak. A jegyek rendszer ára 3 és 7 dollár közt váltakozott; de az árverési rendszer sokkal nagyobb összegeket hozott be egyes jegyekért. Emilittük azt a kalapos-t, ki a legelső jegyet 225 dolláron vette meg. A legdrágább jegy Providenceben kelt el 650 dolláron; egy Bostonban 625-ön s egy Philadelfiában ugyanannyin. Több másik 1—2—3 száz dolláron. New-Yorkban volt legelőbb előadás: 35. Azután New-Orleansban 12, Philadelphában 8, Bostonban 7, San-Louisban és Cincinnatiiban 5—5, Baltimoreban 4, stb.

A nagyszerűen tervezett s nagyszerűen sikerült Lind Jenny-vállalat után, egy sereg új eszmével s kisebb-nagyobb vállalatot látjuk foglal-kozni Barnumot. Nem szentelhetünk egy-egy külön szakaszt mindeniknek, de futólág legalább néhányat föl akarunk említeni, hogy e csodálatos ember eszének termékenysége s rendkívüli tevékenysége, mintegy dióhéjba szorítva, felfoghatóvá legyen olvasóink előtt.

Egy nagyszerű utazó-muzeumot akart létesíteni, mely „Ázsiai karaván, muzeum és menageria“ cím alatt járja be Amerikát. E végül egy

hajtó küldött Ceylon szigetére, mely onnan mindenféle indiai természeti tárgyakat s ritkaságokat, mindenek fölött pedig tiz-tizenöt elefántot hozzon. A mit lehet vegyenek, a mit nem vehetnek, fogynak. Elefántot jelenek csak egy párt tudtak venni szép példányt; tehát fölfogadtak ezar benszültöt s elindultak vadászatra. Össze is fogtak tizen-három darabot, köztök egy anyát, feléves borjával. A szállitmány megérkezvén, Barnum minden ázsiai tárgyat összeszedte a muzeumból, hozzá-jok adta még Tom Thumbot s egy csomó más nevezetességet s megindította a „Karavánt.“ Négy egész évig jártak (maga nem kísérte) Amerikában; s mikor minden várost összejárta, zsebre tette a tömérdek tiszta hasznót s megszüntette a vállalatot. Két elefántot megtartott magának; egy ázsiai ruhába bujtattott őrt állított melléjük, roppant nagy ekébe befogta, s szántától velők, a vasut mellett fekvő iranistáni föld én. Nem a szántás kedvéért, de hogy! ugyanazt az egy kis darab földet szántották mindig; az örnek vasuti menetrende volt s csak arra kellett vigyázni, hogy a mikor személyvonat ment el, mindig munkában legyenek. Így egész Amerikát eltöltötte a Barnum szántó elefántjai híre. Mindenki gondolta: „ha ennek annyi az elefántja, hogy szántásra is azt használja, mennyi mindennek kell lenni még a muzeumban; de azt megnézem!“ A tudásozó levelek egymást érték az elefánt használatossága iránt a földmivelésnél: mennyit bír? mit végez? mennyit eszik? mi az ára egy elefántnak? stb. Barnum csak félre rakta az ezer meg ezer levelet; s fél év múlva, mikor gondolta, hogy elég volt már az elefánt-reklámból, nyomtatott köriratban válaszolt mindenkinek, hogy ne mondják senkinek (csak épen neki mondja), hogy az elefánt „igen hasznos állat nekem, a muzeumomra fordítani ezer meg ezer vasuti utazó figyelmét,“ de szántás-vetésére nem alkalmas, mert nem végez többet mint 4 ökröt, s tartása többre kerül mint 12-nek, az ára pedig darabjának 10—12 ezer dollár. — Azzal tudott a kiszolgált elefánton.

Máskor a „North Amerika“ gőzös fele tulajdonjogát vette meg, egy pár jó fölelet csinált vele, a Jó-reményfok felé; akkor nyereséggel eladta; jókor, mert az épen akkor uton volt hajó soha sem érkezett vissza — elsülyedt.

Máskor ismét másfél százakkal szerződött, kik közül elég lesz a híres Bateman-gyermekeket, 77 közül egyik később nagy hírű szinész lett, és Hayes Katalin kisasszonyt, az ünneplétedüledü-virtuozót, kivel Kaliforniában 60 hangversenyt adott, említeni; vagy egyéb ritkaságokkal, óriásokkal stb. lépett föl; s a Faber híres beszélő eurómáját is ő mutogatta először, mielőtt még Európában ismeretes lett volna. Százfélebe fogott, száz felé osztotta egyszerre figyelmét, de mindeniket egész figyelemmel vitte mégis, s minden sikerült neki.

1852-ben kigyuladt iranistáni palotája, épen asnap, mikor nagyobbik leánya menyegzőjé volt tartandók. De a veszély, tetemesen kártétel nélkül, mégis elfojtatott s a menyegzőt, az általtól csurgó ruhákkal, mégis csak megtartották. Barnumot nem egykönnyen vette ki valami a sodrából. Pénzt tudott csinálni mindenből. Egy nagy tölönásban elfogtak egy zsebmetszőt, a kit a rendőrség már rég hajhászott s a ki a maga mesterségében nagy-híre vergődött volt. Barnum, egy árva háznak bizonyos összeget ajánlott föl, ha megengedik neki a zsebmetszőt muzeumban kiállitgatni, hogy — mondá — minden ember lássa s megismerje máskor, milyen egy zsebmetsző. Töudt is nézésére mindenki.

Máskor ismét tízöltöt egyletet szervezett s a legelső mesterek által készített új szerkezeti vizipuskák s egyéb tízöltöt szerelkek először próba-előadásokat rendezett, melyek a valők összekötött játékonny czélok mellett magának is sokat jövedelmeztek.

Ha valahol egy vállalat bukófélben volt, őt hívták segítségül s az ő részvéte — találékonyasá-gával és tevékenységével — kirántotta a bajból. Így a nemzetközi iparkiallitást is, melyet először hozza nem érték kezelték s a bukás szélére juttattak, de ő, sok rábeszélés után átvevén a vezetést, teljes sikerre juttatott.

A növények országáról.

I.

A valódi tudományosság hazánkban is mind nagyobb fölkarolásban részesül és terjedését biztosítani igyekezik az új tanrendszer, mely a nép-iskoláktól kezdve a legfelsőbb tanintézetekig

T Á R H Á Z.

Irodalom és művészet.

— (A vallás- és közoktatásügyi miniszterium) magyar és német nyelven egy *Névjegyeket* adott ki, melyben a nevezett miniszterium által az 1873-ki bécsi világiállításon rendezett tanügyi gyűjtemény kiállítás tárgyai kimerítőleg össze vannak állítva. E kötetet a „Bécsi Kiállítás“ című mellékletünkben részletesebben ismertetjük.

— (Magyar gazdák számára) Kenesey Kálmán ismét egy becses gazdasági munkát írt „A trágyakezelés népszerű kézikönyve“ cím alatt. Nem kell magyarázunk, mily fontos szerepet visz a mezőgazdasági ipar mai helyzetében a helyes trágyakezelés, melyre azonban, fájdalom, gazdánk nagyobbrésze még nem fordít kellő figyelmet. Szerző nagyfontosságú tárgyát azon csinosa, s mindenki által könnyen érthető modorban tárja elénk, mint a hogy a néhány éve általa írt s pályadíjat nyert „A szántóvető arany szabályai“ irvák; nemcsak a gyakorlati gazdának szolgálhat, s mű tanulságos olvasmányul, de a természet tudományok más kedvelője is érdekes olvasmányt talál benne. Nem tekintve, hogy a mű tárgya terjedelméhez képest behatóan s szakértelemmel tárgyalatik, azon érdeme is van, hogy a gabonaművek tultermelése által okozható talajkimerülés szomorú következményére utal, s az ennek gátot vető s nagy horderejű állattenyésztés fontosságát tárja elénk. Kenesey műve rajzokkal is fölvilágosítja a tárgyat s ohajjuk, hogy e hasznos füzetet gazdánk közül mentül számosabban olvassák. Ára 50 kr.

— („Kisgyermekes anyák könyve“) cím alatt egy kis füzet jelent meg, melyet családanyák s ifjú házasok számára Szabó Dániel, Szabolcs megye főorvosa írt s a szabolcsmegyei és hajdukerületi orvos-gyógyász-egylet megkoszorozott, mint hasznos és népszerű munkát, melynek elterjedése kívánatos. A könyv Debreczenben Csáthy Károlynál már második kiadásban jelent meg s ára 50 kr.

— (A pesti első bölcsőde-egylet) 1870—73-diki három évi működéséről egy kis füzetben adta ki jelentését, mint e jótékony egylet tizenegyedik évkönyvét. Ez egylet védnöknője Erzsébet magyar királyné őfelsége s élén előkelő hölgyek és buzgó tisztviselők állnak, a mi a bölcsődének még nagyobb virágzására nyújt kihatást.

— (A „Természetudományi Közlöny“) júliusi (47-ik) füzetében megjelent. Szerkesztik Szily Kálmán és Petrovics Gyula. Tartalma a következő: „A lassu égés“, „Lengyel Bélától“, „A gégetűkörtörténete és jelentősége“, Navratil Imrétől; „A gabona-rozsda“, Klein Gyulától. Apróbb közlemények a csillagtan, meteorológia és természettan köréből; társulati ügyek és meteorológiai följegyzések a júniushavi időjárásról.

— (Uj lapok.) „Rosnyói híradó“ cím alatt a hó 3-án új lap indult meg a felvidéken. Szerkesztő a kiadja Gothard Endre. Előfizetési ára félévre 3 frt, 20 kr. — „Újleti értesítő“ cím alatt hetilapot akar megindítani Szmercsányi Nánán, mint tulajdonos és felelős kiadó, Ócsvay Árpád, mint szerkesztő; e lap mint a közlekedés, ipar, kereskedés közönsége szándékai megjelenni, magyar és német szöveggel. Előfizetési ára egész évre 6 frt; Budapest 4 frt.

— (A „Mayer's Reisebücher“) című uterjedt német vállalatban egy „Franz Stehlik“ nevű ember Pestet lelkimeretlen szöveggel s oly térképpel ismerteti, melyen a redout helyén még a régi német színház áll; ez a térkép harmincz év előtti. A könyv mitem tud alagutról, akadémiáról, redouteról, rakpartról.

— (Uj szeművek.) Lapunk egyik számában említettük volt azon örvendes jelenséget, hogy fővárosunkban és ennek példája nyomán a vidéken is a magyar zene, és különösen a népdal mindinkább tért kezd nyerni és ki kezdi kiszűbőlni a „Höher Péter“ és „Schneider Fáni“-féle bécsi ledér dalok importált tömegét. Hasonló tüneménnyel találkoznak — amannak mintegy hátterül — újabb zene-irodalmunkban is: nemcsak mennyiségileg, de minőségileg is tért nyer abban az idegen gaz által már-már kipusztított hazai termés, s jobb zeneirőlünk fáradtságuk, ki-

vetkező szabatos meghatározást ad a növények földrajzaról:

„A növény-földrajznak fóladata a növényeknek a föld felületén olyatén elosztásáról szólani, mely a világosság, melegség és nedvesség elosztásának megfelel. Ezen elosztás egyenetlenségei- és változatosságáról háromféle uton alkothatunk magunknak képet: a sarkoktól az egyenlítő felé mérhetjük át a földet, vagy a völgyekből a magas hegyek csúcsáig emelkedhetünk, vagy végre a statisztikával kezünkben azon helyeket jelölhetjük ki, a melyeket bizonyos növénycsaládok különösen jellemzenek. Ezen három beosztó elvnek megfelelőleg növényöveget, növényregiókat és növény-hazákat szokás megkülönböztetni.“

Mielőtt azonban a tudomány valamennyire részletesebben is kiterjeszkednék, a könyv ismertetése végett szép fametszetekből kell érdekeset mutatunk be olvasóinknak, melyek elsje a *konyvirágfélék* egyik legszebb példányát; a *panданust*; másodika a *legyezős pálmát* ábrázolja. A *pandanusok* különféle alakban jelenkeznek, félszékben tanuskodva arról, mily sajátágosan változik a külalak némely növényeknél; és míg például a *panданus odoratissimus* a pálmához hasonlít, némely fajok a broméliákat vagy a füveket juttatják eszünkbe. A léggyökökkel ellátott *panданus*, melyet képzünk ábrázol, külalakjára nézve nem sokat különbözik a broméliától, mint például az *agave*- vagy *alóttól*, és legszebb kifejtésében az Indiákon és Polynesiában található. A hölgyek bizonyára inkább érdeklődnek a pálmá, mint a *panданus* iránt. A pálmák kedves faja szolgáltatja ugyanis szárítva a *legyezőt*, mely egyszerűsége dacára féler a legfényesebb chinai *legyezővel*. Az egy-szikűek osztályához tartozó, de külön-saládbeli két növény (kisebb-nagyobb eltéréssel) a helybeli botanikus kertben, igen szépen kifejlett példányokban látható és a ki meg-szemlélését végett oda kirándul, bizonyára nem fogja sajnálni a fáradságot, melyet ez ismertetés elővasására fordított. V. V.

Egyveleg.

— (Időjósát egy csésze kávéból.) Sauvageon ur Valen-

ciából több éven át tanulmányozta a tüneményeket, melyek egy csésze kávéban előfordulnak, miután azt megkeverkezta volna. Az ő következtetései ezek: Ha a cukrot, a nállal, hogy a folyadékot kevernek, nyugodtan fölolvadni hagyjuk, akkor tudvalevőleg léghólyagok merülnek föl a felszínre. Már most, ha ezek habos masszát képeznek a csésze közepén, ugy tartósan szép időre lehet számítani; ha ellenkezőleg a hab a csésze széle körül körben ülepedik meg, erős esőzés áll be; ha a hab a közep és szél közt marad, változandó idő lesz; ha a nállal hogy megoszlanék, a csészeszél egy pontján gyülemlik, mérsékelt eső várható. Azt is állítja, hogy e jelenségeket szorgalmasan egybevetette a hő- és légmérvővel.

— (Stanley többet ér, mint Livingstone.) A londoni könyvkereskedésben ugyanis egy shillingért árulják Stanley arcképét, ellenben a sokáig elvesztettnek hitt öregek, Afrika belseje híres fölfedezőjének arcképe csak egy fél shilling.

— (Okos ló.) Pennsylvániában egy uri embernek nagyon okos lova van. Reggel a szekér elébe fogják és a derék értelmes állat elviszi a gyermeket az iskolába; kocsiira nincs szükség, csendes lépésbe menve bár nállal vízi el őket, sietve tér haza, és este ismét utánok megy, az orrát az iskola ablakához dörgölvi, hogy a gyermekek vegyék észre a jelenlétét.

minden irányban az alapos vizsgálódást tüzte ki vezérelvül. Ha erre nézve még hiányoznak is ama tankönyveink, melyek a megkívántató föltételek mellett eredetiek volnának, annál nagyobb szorgalommal karolják föl tanfőriaink a külföldi munkákat, melyek átültetésének mint ha eredetiről volna. Különösen a természetudományokban vagyunk ez eljárásra utalva, mint hogy e részben — egyes eseteket kivéve — még alig tettünk valamit arra, hogy önállólag is föllephetnénk, s épen e tudományok azok, melyek folytonos fejlődésükben széles, alapos, tágas látókört kívánnak a művelőtől, a mit eddigi viszonyaink között nem lehetett mindig elérnünk.

A természetudományok azon ágában, melyről itt szólni akarunk: a növénytanban ugyan már nálunk sem hiányoznak az önálló törekvések és az ezek alapján kivívott eredmények egyes vidékekre és országokra virágaink leírásában; de hiányzik e tudomány magasabb vezérfonala, mely kimutatva fejtegetve a növénytan jelen állásponyját, a tanulónak és műbarátnak biztos tájékozást nyújtana.

E bajon segítendő, fordította le Borbás Vincze állami főreáliskolai tanár Thomé növénytanát, mely a magasabb igényeknek is megfelel. *) Eddig nagyon keveset kívántak a botanikustól, s illetőleg mindenkit botanikusnak tartottak, a ki egy-két műsöt, egy pár növényt, s néhány családát elősorolni tudott. Mai napság már kényesebbek az igények; a mai botanikusnak nem elég csak terminológiát és közönséges osztályozást tudnia, hanem szükséges, hogy a szövet- és élettanban is járassággal bírjon, valamint hogy a növény-földrajzban is tájékozni tudja magát. Ez volna a követelés a növénytan mai művelőivel szemben; de fájdalom, ép a növénytan az, melynek tanulmányozására iskoláinkban s általában mindenütt legesekélyebb időt fordítanak, s így nem csoda, ha az egyszerű növénytanban azaz: e tudomány elemeiben is minél kevesebben dicselkednek valódi otthonossággal. Általában el kell ismernünk, hogy e tudomány terjedésére még nagyon keveset tettek hazánkban és a gyakorlatiaság szempontjából meg alig használták föl amaz előnyöket, melyekkel a növények szeretetét és ismeretét terjeszteni lehet. A pesti egyetemi füvészkertben kívül alig van egy-két valamire való és céljának megfelelő botanikus-kert az országban, és nyilvános kerteinkben rendszeres mellőzve van ama mód, mely a kíváncsiság fölbresztésére, tehát a tanításra annyira előnyös, hogy t. i. minden egyes virágot, cserjét, fát a nevét és származását meghatározó tábláskával lássanak el.

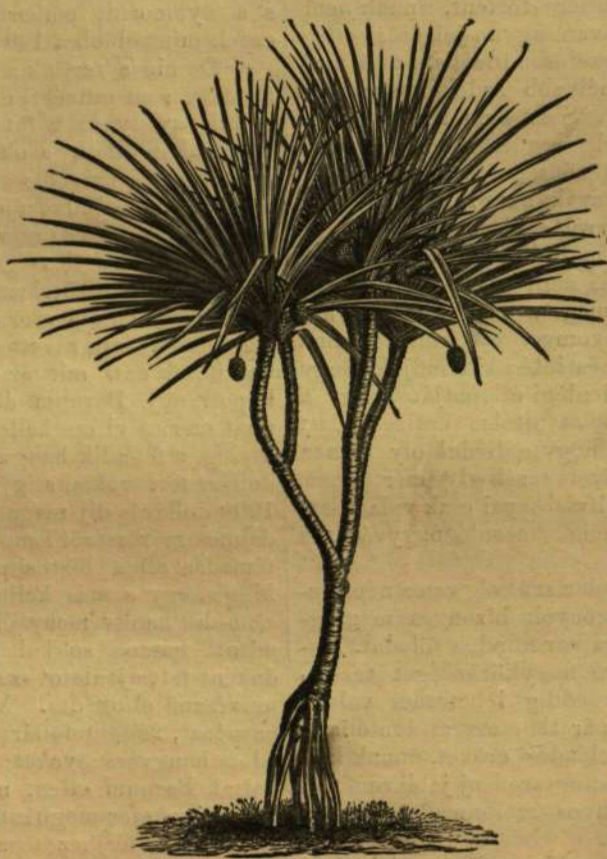
Itt minden a látáson alapzik s hiába való minden magyarázat, minden okoskodás, ha a tanítvány előbb saját szemlélet által az illető növény alakjáról, színéről magának tájékozást, vagy legalább fogalmat nem szerzett.

Az említett könyvek, melynek kiadását és díszes kiállítását az Eggenberger-féle (Hoffmann és Molnár) akadémiai könyvkereskedésnek köszönhetjük, megvan amaz előnye, hogy elméletisége mellett, mindent példákkal és képekkel világosít föl, és általában oly sok és szép fametszettel van ellátva, melyek minden leg-

*) A növényország tankönyve. Gynmáziumok, reáliskolák, erdészek, gazdaságok és gyógyászatok, valamint magán tanulóknak használatára, írta dr. Thomé O. W.; magyarra fordította a helyenként jegyzeteket kísérté Borbás Vincze, rendszeres tanár Pesten az állami főreáliskolánál. Budapest, Eggenberger-féle akad. könyvkereskedés (Hoffmann és Molnár) 1873. (Nagy 8-rét 384 l. 890 fametszettel.) Ára 2 ft 60 kr.

Legyezős pálmá.

Pandanus candelabrum léggyökerekkel.

költeményeivel nagyban befolyt a műkedvelés terjesztésére.

Nem hagyhatjuk különben említés nélkül, hogy e könyv nem annyira közvetlenül a tanítványok, mint inkább szakfőriaik, tanárok s mint jelezve is van, erdészek és gazdák számára van írva; és nemis ajánlhatjuk eléggé nevezetteknek e művet, melyből igazi tudományosságot szerzhettek maguknak.

A tanítványra nézve e tankönyv egyikéssé száraz, hogy ne mondjuk rideg. A szigorú disciplina az ifjút, s a gyermeket főleg zavarba hozza, s a helyett, hogy hatása alatt bemélyedne tárgyba, menekülni igyekszik oly dologtól, mely mosolygó és öröklén vonzó világa mellett, az elméletiség bonyolultsága, az elnevezések tömkelege következtében réz nézve hozzáférhetlenné válik.

Teljesen újat foglал magában ránk nézve e könyv, tudományos szerzetén kívül, „a növényország őslénytanát“ és „a növények földrajzát“ különleges tárgyalása által. A növények földrajzát illetőleg ugyan Thoménál sokkal szeretetreméltóbb szerzőt is ismertünk, nevezetesen a svájci, korán elhunyt Kobschot, ki, különösen a magyar alföld virányának bemutatásánál, költözék méltó lelkesüléssel karolta föl tárgyát; de tekintve azt, hogy Kobsch nagyon is részletesen terjeszkedik ki mindenre, és okból viszonyainkhoz képest, meg lehetünk elégedve Thoménak rövidebb művével is. Ennek nyomán fordítónk kö-

*) (Az új operaház) építési programjának készítésére a belügyminiszter küldöttéget nevezett ki. Elnök: Podmaniczky Frigyes báró, tagok: a belügyminiszterium részéről: Ribáry József miniszteri tanácsos, a közmunka-tanács részéről: Liphay Béla és Ybl Miklós, Pest város részéről: Havas Ignác, Csengey Endre, Királyi Pál, Gerlőczy Károly, a nemzeti színház részéről: Erkel Ferencz, Szigligeti Ede, Lehmann Mór, mint felkért zakértők: Weber Antal építész és Skalnicsky Antal építész. Hir szerint az első ülés e hó 12-én fog megtartatni.

Egyház és iskola.

— (Soyous Ede,) nemzetünk és irodalmunk derék barátja, a franciaia protestáns-társulat mult havi ülésén Meliusz Pétert, Debreczen 300 év előtti lelkesítést ismertette, s egyuttal részletesen szólt a magyar protestantizmus eredetéről.

— (Dr. Arányi Lajos) nyugalmazott egyetemi tanár egy régebben tett 1000 frtos alapítványát 3000 frtra emelte, melynek egy részét a kórboncztanban kitűnt tanulóknak kapják, más részét pedig egy köznevelési pályamunkáknak adják ki.

— (Egyetemi magántanár.) A vallás- és közoktatásügyi miniszter Bodnár Zsigmond pesti k. főreáltanári rendes tanárt, a magyar nyelv és irodalomból, dr. Hidegh Kálmán pesti kir. főreáltanodai rendes tanárt, a zsrnemű testek vegy-tanából egyetemi magántanárként letejesítettésük folytán, ezen minőségben megerősítette.

— (A fűmési haditengerészeti iskolában) a jövő tanév elejére több fizetéses, félfizetésű és néhány díjtalan hely is üresen áll. Katonák és tisztviselők fainak előny adnak, de bejuthat más is. Az ifjaknak egészségesebbnek, jószeműeknek, alsó gymnaziumot vagy reáliskolát sikeresen végzeteknek kell lenniük. Tizenhárom évesnél kisebbet s tizenöténel korosabbat nem vesznek be. A fizetéses hely évi összege 551 frt 25 kr, a félfizetésű pedig a fole.

— (A pesti ref. egyház felsőbb leányiskolájának,) mely M. Kalocsa Róza asszony vezetésé alatt áll, évi vizsgálati július 21-én d. e. és d. u. fognak megtartatni a pesti ref. egyház épületében.

Mi újság?

— (A fővárosi „holt időny“) már teljes mértékben beállott. Ilyenkor a legfontosabb események azok szoktak lenni, hogy a fővárosi kapitányság hány szakér éretlen gyümölcsöt koboztatott el és hány hordó éretlen vagy már megpohadt kovászos ugorkát öntetett ki a Dunába, hogy olcsóbb vagy drágább áron tönkre ne tegyék vele az élelmes kofák a szegény fővárosi nép egészséget. Eddigél még, hála isten, mi itt Buda-Peston elég jól állunk egészség dolgában, mert ahhoz képest, a hogy némely vidéken állnak a dolgok, a fővárosban nincs is kholera. Máltán mondjuk, hogy „hála istennek!“ mert csakugyan nem az emberek gondoskodása és elővigyázata óriz meg bennünket. A fővárosi „ideiglenes vízvezeték“ menny azonban, ha Pest városától függene, örök időki is fennállna a mai ideiglenes minőségében, oly rohadat vizet ad a szomjazóknak, hogy, mint a parádi vizet, befogott orral kénytelen az ember meginni. Még ha a szine tiszta és átlátszó is, de szaga oly kiállhatatlan, hogy a Dunában bukdácsolva kellemesebb italt íszik az ember a Depigny, Káldor és Bodnár stb-féle szűrőkön, csöveken vízből, mint a Lindley-féle szűrőkön, csöveken vezetett, drágán fizetett korcsmai borpótlékból. E csapással versenyez a budapesti házak nagy részének levegője. A városi hatóság és a szemét-kihordás bérleje között felelesek folynak, hogy ki miatt szokott a szemét néha hétszámra is kivitelesen maradni egyes házakból? A szeméthordók a házi urakat és lakókat, ezek viszont a szeméthordókat okolják. A fertőzetenekes majd mindenütt szünetel, s ha a kholera csakugyan megindul, majd akkor megkezdik a kapkodást. Hogy e viszonyok előbb meg nem változnak, azt már csak abból is lehet következtetni, hogy a nyáron már nem lesz szerencsénk fedjedelmi vendégekhez, a kiknek kedvéért a tisztaságra is kell adni valamit. Ha a persah ő kegyelmsége megjön is, azzal nem

Közintézetek, egyletek.

— (Az orvosok- és természetvizsgálók) központi bizottsága az idej nagygyűlés ügyében azt a határozatot hozta, hogy miután Győrött, az idej nagygyűlés helyén, a kholera megszűnését remélni alig lehet, azt a jövő évre halasztják.

okát törődünk, mert Teheran, Iszpahan, Kábul, Siráz stb. városokhoz képest talán csak tisztának fogja találni a Terézvárost, meg a rácz-várost is. Ha pedig nem: tessék ő felségének befogni az orrát. — A vidékről jövő kholerahírek kellemetlen hatása mellett, jól esnek az embereknek az első aratási tudósítások, melyek kedvező eredményről szólnak. Az alföldről már új gabonát is hoztak a fővárosba a napokban, 84 fontos búzát s ezzel egy-szersmind Szolnokról is olyan tudósítás jött, hogy azon a környéken dús aratást várnak. A mostani világban nem is kell nekünk egyéb, mint a régi jó kívánság szerint, három b.: bor, buza, békeség!

** (A Kazinczy-mausoleum) Széchalmon ösz-szel már készen lesz, miután az akadémia köze-lőbb kilenczefél ezer forintot utalványozott a díszítések befejezésére és a Kazinczy-mellszoborra.

** (Hunfalvy János) tudósunk az orosz czár-tól a Szaniszló-rend lovagkeresztjét kapta. A szentpétervári statisztikai kongresszusra vonat-kozó emlék ez.

** (Türr tábornok) szülőföldje: Bajaváros plébánosához, Latinovics Gábor préposthoz kö-zelőbb a főispáni beigtatás alkalmából, ötszáz forintot küldött. Ebből száz forintot az ünnepé-ly költségeire ajánlott föl; százat a polgári lövöldé-nek szánt; háromszázat pedig két tanférfi számára, kik a világtárlatot meglátogatván, ott szerzett tapasztalásokról, majd a téli időnyben oktató előadásokat tartanak felnőtt iparosok részére.

** (Fejedelmi vendégek Bécsben.) A persa sahot, ki jelenleg Páris vendége, hol nagy ünne-pélyekkel fogadják — e hó 21-kén, vagy 22-kén várják Bécsbe, hol az udv. palotába fog szállni. Bécsből hír szerint Budapestre is s innen Szent-Péterváron keresztül tér vissza birodalmába. — A württembergi királyné a héten volt a bécsi udvar vendége, de inognitoban, miután nem akarta, hogy ottléte alkalmából hivatalos ünnepélyeket rendezzenek. A württembergi király, elute az utazása után, 13-án érkezik Bécsbe. — Az olasz udvar ré-széről Humbert trónörökösét szeptemberre várják; a szultán s a khédive megérkezéséről még nem tud-hatni bizonyosat.

** (A württembergi királynéről.) Olga würt-em-bergi királyné ifjúságából bécsi látogatása alkalmával a lapok a következő érdekes történetet közlik: Olga királyné Miklós császár kedvenc leánya volt, a ki a czárnál sok olyat is ki tudott vinni, a mit más nem. Olga hercegnő a tengerparti pala-tában élte legboldogabb napjait, s értett a másik boldogságának előmozdításához is. Leginkább szeretett az udvari park egyik szép fasora alatt sétálni holdas nyári éjeken. Itt szeretett sétálni aztán egy fiatal ember is... Fekete fürtei, deli ter-mete érdekessé tették, habár kopott ruhája nem is tojtott valami fényes állást. A hercegnő nem először vette itt észre az ifjut andalogni, s egy este komornyikját utána küldé, kérve, hogy je-lenjék meg előtte. Az ifju meg is jelent; a her-cegnő megkérdezte tőle: hogy kicsoda. „Atyám Szentpétervárt énekemester volt, — felelé az ifju, — de egy lengyel kőr tagja lévén, Szibériába hurcoltatott. Én Nápolyban születtem, s most itt lezékékből s zeneszerzeményeim csekély díjából élek.“ „Tán most is komponált?“ — „Kérdé a her-cegnő. „Igen, egy románcot.“ — „Megnézhetem?“ — „Ha szabad volna remélnem, én ezt fenséged-nek szeretném ajánlani.“ — „Jőjjön el néhány nap mulva.“ — Olga hercegnő nagyobb dolgo-ka is ki tudott vinni szüleinél, mint egy ajánlat elfogadását. Néhány nap mulva Olga a családi hangversenyben egy bájos dallamot zongorázott s kérdezték: kitől van? — „A szerző neve Feder-ico Ricci, a mű czíme: „Egy este a Péter-udvar-ban.“ Ettől fogva Ricci, a későbbi „Prigioni di Edimburgo,“ „Follie à Rome“ sat. dalművek szerzője, Donizetti versenytársa, az orosz udvar pártfogoltja lett. Államköltségen képeztették s utóbb a petervári zenede igazgatója lett s ma is

az. Atyja amaz esti találkozás után csakhamar visszanyerte szabadságát. ** (Isabella spanyol exkirályné) szombaton este érkezett Bécsbe. Az exfelség Rómából utazott Bécsbe a kiállításra, és ott a Britannia-szál-lodába szállt. Vele van öt gyermeke, és har-minczöt személyből álló kísérete, köztük egy názikaplán, egy háziorvos, két tábornok, kama-rások, stb. Marfori azonban nincs ott. A vendég-könyvben a volt spanyol királyné „toledoí grófné“ névvel van beírva; mint mondják, különösen Chambord gróffal kerüli a találkozást, nehogy látogatásukat konjektural-politikai fészegetekre használja föl a sajtó. A király is tett nála rövid látogatást a vendéglőben. Isabella ex-királynő föltűnés tárgya a bécsi kiállítás, miután tulsá-gosan kövér lévén, mindig kis kocsiiban tolatja magát s rendszeren nagy embertömeg s kíváncsi gyermekek kísérik a magát buzgón legyező asz-szonyoságot.

** (Patikárus Ferikó népszerűs sive mékéré.) mint Vasvári Kovács József jelenti, szépen foly-nak az adakozások, s eddig 283 frt gyűlt be.

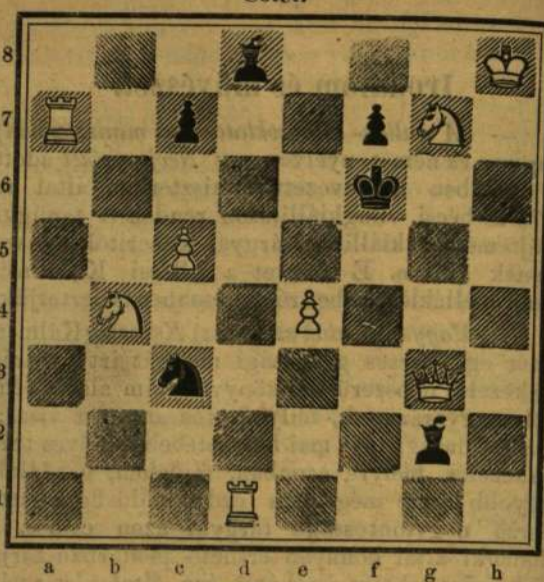
* (Halálozások.) Györfly László, nagyváradi latin szertartású nagyprépost, phárosi vál. püspök, a szépművészetek és bölcsészet tudora, 86 éves korá-ban elhunyt. — Unger Emil, pesti fiatal műépítész, 34 éves korában meghalt. Képzett ifju volt, kinek felügyelete alatt eddig is több szép épület eme-kedett. Halálát meghülés okozta, mert egy csol-nakázás alkalmával a Dunába fordult. — A h-m.-vásárhelyi ref. lyceum egyik derék, fiatal ta-nára, Tóth Károly, 26 éves korában, kholerában elhunyt. — Kassay Imre, szendrői derék plébános, e hó elsején a kholera-betegék körüli buzgó fá-ra-dozásainak áldozatul esett. — Szintén e járvány áldozata lett: Miskovics Anasztáz, a premontrai rend. tagja, Metzzenzében (Abausmegye). A boldo-gult hosszú ideig tanárkodott a premontrai gym-náziumaiban, N.-Váradon, Kassán, stb. Utóbbi időben a rend jószágkormányzója volt. — Budán pedig Szabó Elek, a budai kir. törvényszék fenytő osztályának jegyzője lett, a kholera áldozata. — Emress ismert pesti kereskedő fiatal neje: Leyritz Irén 23 éves korában meghalt. — Kun Bertalan tiszáninnen ref. szuperintendens leánya: Erzsike, Miskolczon a himlő áldozata lett, 15 éves korában. — Nagyszombat városi főorvosa: dr. Huberth Fe-rencz 63 éves korában elhunyt. — Kassáról dr. Fe-rencz József ref. lelkész haláláról értesitenek. Az elhunyt testvére volt a szobrász Ferenczynek, ki-nek műveit csak nemrég ajánlá a hazai főis-koláknak és muzeumoknak. Magas életkort, 76 évet élt s halálát szélhűdés okozta.

Szerkesztői mondanivaló.

— T.-Szeeső. B. J. Tobbszóri szerk. izeneteink nem azoknak szólnak, a kik a dolog rendjét maguk is tudják és nem azt jelentik, hogy mi t. olvasóink érdekében sajnál-juk a fáradságot. Csak hogy természetesen mi sem tehe-tünk egyebet, mint hogy a kiadó-hivatal figyelmét külön is fölhívjuk, mint a mostani esetben is tetűk. A vidéki postai rendtelenségeket mi is sajnáljuk s obajtanók, hogy mindenütt rend és pontosság uralkodjék postaugyunkben. — Dévény-Ujfal. L. F. Az említett ügyben intéz-keztünk; minden rendben lesz. — Bécs. K. F. Az efféle közlemények, ha kiadásra méltók, díjtalanul vétetnek föl a lapba. A mellékelt ösze-get tehát visszaküldtük. — Szklénó. P. P. Furdó tudósításokat szivesen foga-dunk; de csak úgy közölhetjük, ha a furdó életről és tá-rsaságról érdekes adatokat foglalnak magukban. Ez csak egyszerű hirdetés lenne, mely a lapban nem igen volna helyén. — Szombathely. S. G. A czikk tárgya nagyon érde-kes, de teljesen újra kellene dolgozni a kiadás előtt. A vers, mint a ríme is mondja, csakugyan nagyon nyers. Majd a sülttebbekből kérünk. — Debreczen. G. M. Azt az egész országban tudják, hogy nyáron nagy a meleg, ha versből nem olvassák is. Viszonzásul mi is küldünk egy diákverset a nyárról, mely így hangzik: Disznó forró idő! Az ember majd megfő. Ilyen szudar meleget Ertem én már eleget. — München. M. G. A kívánt változtatást mindjárt el-rendeltük; a kiállításba helyezett találkozásnak örülünk.

SAKKJÁTÉK.

710-ik sz. f. Pap Dezsőtől (Miskolczon.)

Világos indul s a második lépésre mattot mond.

A 705-ik számú feladvány megfejtése.

(Czenthe Józseftől.)

Table with 2 columns: Vil. (White) and Söt. (Black). It lists chess moves for both sides, such as 1. Vb1-b2, 1. Söt. c4-c3, 2. Vb2-b6, 2. Söt. Hf6-e1(a), 3. B14-e1+, 3. Söt. tetsz. szer., 4. Vb6-d4 mat., 4. Söt. Fd5-g2, 3. Ff8-d6+, 3. Söt. Fb8-d6, 4. Vb6-d6 mat.

Helyesen fejtették meg: Vessprémben: Fülöp József — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Debreczenben: Zaagyva Imre. — Aradon: Kovács Albert. — Sziget-Cápen: Mayer Károly. — Ujfalun: Farkas Ferencz. — A pesti sakk-kör.

— (+ Czenthe József) hites ügyvéd folyó év június 15-én hunyt el Miskolczon élt 29-ik évében. A megboldogult, mint jeles tehetségű sakkista és számos szép feladvány szerzője, érzékeny veszteség sakkrovatunkra is, melynek sok éven át lelkes munkatársa volt. Feladványai nemcsak nálunk, hanem külföldön is általános elismerést arattak. Béke poraira!

Előfizetési fölhívás

VASÁRNAPI UJSÁG

Politikai Ujdonságok

1873-ik évi július—decemberi folyamára.

Előfizetési föltételek:

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok egytt.

Félévre (július—december) 6 frt

Csupán a Vasárnapi Ujság:

Félévre (július—december) 4 frt

Csupán a Politikai Ujdonságok:

Félévre (július—december) 3 frt

Egyes előfizetések legelőszörben postai utal-vány által eszközölhetők, a melyre bérmentésül csak egy darab 5 krajczáros bélyeg kívánatik. Tíz előfizetési példányra gyűjtőinknek egy tiszt-telepéldánnyal szolgálunk. Pest, június-hó 1873.

A Vasárnapi Ujság és P. Ujdonságok kiadó-hivatala (Pest, egyetem-utca 4. sz. a.)

TARTALOM.

Boccardo Jeromos (arckép). — Mulandóság. — Bacon Franklin köztársasága (folyt). — Tanulságok az ipar és kereskedelem történetéből. — A Quirinál palota Rómában (képpel). — Sósáztatás oláhok a Tiszán (képpel). — A főváros színtényi viszonyai. — Egy amerikai vállalkozó. VI. — A növények országáról (képpel). — Egyveleg. — Tárháza: Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Egy-ház és iskola. — M. Ujság? — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti-naptár.

(Felelős szerkesztő: Nagy Miklós (L. magyar-utca 21. sz.)

Előfizetési föltételek: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok egytt: Egész évre 12 ft. — Félévre 6 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft. Félévre 4 ft. — Csupán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. — Félévre 3 ft.

Hirdetési díjak, a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságokk illetőleg: Egy négyzser hasábnzott petit sor, vagy annak helye, egyszeri igtatásnál 10 krajczárba; háromszori vagy többszöri igtatásnál csak 7 krajczárba számítatik. — Kiadó-hivatalunk számára hirdetémenyeket előgád Bécsben: Oppelk Alajos. Wollzeile Nr. 22. és Haasenstein és Vogler, Wollzeile Nr. 9. — Bélyegdől, külön minden igtatás után 30 kr.

Kovács Gyula.

(1815—1873.)

Oly embereknel, kiknek nem a születés előnye vagy a sors különös kegye juttatott helyet érdemes kortársaik között, az élet csak a tevékenység határaig számít; ha tevékenységük saját körükben megszűnt, már életükben megszűntek létezni a közre nézve, s csak a család és jó barátok között és ezek számára élnek életük hátralevő napjait. Ily egyénekről az emlékezet tevékenységük be-ídjertével elhallgat, és csak akkor ragadja föl újra vésőjét, midőn az utolsó lap végső so-rát, a halál óráját metszi a sirkőre. Mit érdekli a történelmet az ember magánéletében az apa, a férj családja körében, mit érdeklik a talán legnagyobb és legerősb jellemek is, lesújtó küzdelmek és szenvedések, midőn hősök nem mozog többé a közélet szinpadán.

Igy történhetett, hogy egy oly tevékeny élet, minő a mult hó 22-dikén elhalt Kovács Gyuláé volt egy ideig, a nagy közönségre nézve már évek óta nem létezett többé, hogy az elhunytban, kinek halála híre régi idők emléke-ként futotta át hirlapjainkat, oly egyént vesszettünk, kit már jó ideje nem számított többé élő munkásai sorába a hazai tudomány, melynek a most már testileg is elköltö-zött egykor oly nagy szolgál-atokat tett.

Az elhunytban életrajza nem mutatja azon változatos mozzanatok, melyek az élet-rajzoknak u. n. érdekes részét képezik; határozott irány, rendszeres törekvés egy czél érdekében jellemzi életét. Amaz irány a tudomány iránti elő-szeretet, e czél a hazai tudomá-ny emelése. És mit áldozott Kovács Gyula e czélért? Azt, minél többet nem áldozhatott: tevékenységét, egészsé-gét, életét. S most, midőn az élet végkép-bezárult, s a közgyűelem a halál által is-nmét réá fordult, csak kötelességet véllünk teljesíteni, midőn ez egykor munkás életet

főbb vonásaiban olvasóinkkal megismer-tetjük. Kovács Gyula Erdélyből Kézdi-Szent-lélekről származott régi székely huszár esa-lád sarjadéka, Budán 1815-ben született. Atyja híres orvostudor és Maros-Vásárhely főorvosa volt, ki első kedveltét meg az elemi és gimnázialis osztályokban már ki-tűnt fiával a természettudományait. Amaz idők szokása szerint tanulmányait külön-böző tanszakokban végezte, és így a gym-náziumi tanulmányok végeztével a philoso-

16 éves korában megvetette nagy növény-gyűjteményének alapját, melyben időnkénti tartózkodási helyeinek, Maros-Vásárhely-nek, Kolozsvárnak, Pestnek, Bécsnek Fló-rája gazdagon van képviselve.

Határozott befolyással volt a fiatal tu-dós jövő fejlődésére Bécsben tartózkodása 1844-től 1850-ig, mely idő alatt a világhírű Haidinger mellett és a bécsi egyetemnek a természettudományok mezéjén nagy neví tanárai társaságában, kedvencz tanulmá-nyának, a növénytannak szentelé teljes ere-jét, tevékenységét. De nemcsak közvetlen érintkezésben a tu-domány első bajnokaival, ha-nem levelezés által a külföld kiváló tudósaival és a csere-példányok által föntartott ösz-szeköttesben képezte magát Kovács Gyula e nálunk, kivált azon időkben, oly kevesek által mívelt téren. Hisz a negyvenes évek élénk politikai életükkel mindenkit a közpályára von-zának, s ha mégis oly tehet-ség, minő Kovács Gyuláé volt, a szerény és csak önmagában kielégítést kereső és találó tudomány szolgálatában vélte föllelni hivatását, csakugyan a tudomány iránti mély von-zalomban kereshetjük ezen ak-kor oly sokatlan szenvedély indokát.

Első nagyobb munkája „Az ausztriai birodalom, különösen Magyarország és Erdély rit-kább növényei“ oly nagy tet-szésben részesült, hogy első részének a nálunk tisztán szak-tudományi (nem iskolai tan-) könyveknél ma is szokatlan második kiadását kelle eszkö-zölnie, s maga V. Ferdinánd király és jelenleg uralkodó királyunk is aláírt e műre,

KOVÁCS GYULA.

phiai tanfolyamot Pesten, majd Kolozsvárt és ugyanitt a jogot is hallgatta, mig később az orvosi egyetem három első évét Bécsben végezte. A szünidőket kedvencz tanulmá-nyai, a növény- és rovtan érdekében tett utazásokra és gyűjtésekre fordítá, és már

melyet szaklapok kiváló dicséretben része-sítének.

Ez időtől kezdve a természettudományok hazai művelésének minden terén, minden lépten-nyomon találkoztunk Kovács Gyula nevével, hol egyes vidékek leírását adja,

HETI NAPTAR.

A calendar table for the month of July. It has columns for 'Honap-és Heti nap', 'Katholikus és protestans naptár', 'Görög-orosz naptár', 'Izraeliták naptára', 'Nap' (with sub-columns for hours and minutes), and 'Hold' (with sub-columns for phases and minutes). The rows list the days of the month from July 13 to July 24, including names like 'E 6 Margitszűz', 'E 5 Jenő', '13 Kedd', '14 Hétfő', etc.

Utolás negyed 16. 10 óra 14 perczok este.